

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Adolygiad o Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Mae'r adroddiad hwn wedi'i baratoi i'w gyhoeddi i'r Cynulliad Cenedlaethol yn unol â Deddf Llywodraeth Cymru (2006) a Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

O ran tîm yr astudiaeth yn Swyddfa Archwilio Cymru, y rheolwr prosiect oedd Nick Selwyn ac roedd y tîm yn cynnwys Steve Frank, Euros Lake, Matt Brushett, Mary Owen a Sara Leahy dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Cynulliad Cenedlaethol ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus sy'n gysylltiedig â hi ac a noddir ganddi, gan gynnwys cyrff y GIG. Mae ganddo'r pŵer i gyflwyno adroddiadau i'r Cynulliad Cenedlaethol ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2019

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Os byddwch yn ei aildefnyddio, rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Am fwy o wybodaeth, neu os ydych angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol, cysylltwch â ni drwy ffonio 029 2032 0500 neu drwy e-bostio post@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Gallwch ysgrifennu atom hefyd, yn Gymraeg neu'n Saesneg, a byddwn yn ymateb yn yr iaith rydych chi wedi ei defnyddio. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English.

Cynnwys

Crynodeb	5
Mae Byrddau Gwasanaethau Lleol yn annhebygol o wireddu eu potensial oni bai y rhoddir rhyddid iddynt i weithredu'n fwy hyblyg ac i feddwl a gweithredu'n wahanol	5
Argymhellion	11
1 Nid yw cyrff cyhoeddus wastad wedi cymryd y cyfle i fynd ati'n effeithiol i drefnu gwaith BGCau, nac ychwaith i ddarparu adnoddau ar eu cyfer	13
Mae BGCau yn adeiladu ar waith Byrddau Gwasanaethau Lleol ac ar y cyfan mae ganddynt yr aelodaeth gywir, ond mae presenoldeb mewn cyfarfodydd yn amrywio ac nid yw rhai rhanddeiliaid allweddol yn cael eu cynnwys bob amser	14
Mae BGCau yn ymgysylltu â dinasyddion, ond nid ydynt yn eu cynnwys yn eu gwaith	17
Mae'r rhan fwyaf o BGCau wedi mabwysiadu'r Amodau Gorchwyl a nodir yn y Ddeddf	19
Mae agendâu BGCau yn amrywio'n eang ac nid yw canllawiau Llywodraeth Cymru ar asesiadau effaith yn ddigon clir i gyfarwyddo gweithgarwch mewn meysydd allweddol	20
Mae gan BGCau farn gymysg ynglŷn â manteision y cyngor y maent yn ei gael gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol	22
Mae diffyg cyllid sydd wedi'i neilltuo'n cyfyngu ar waith ac effaith BGCau	23
2 Ni chreffir yn gyson ar BGCau ac nid ydynt yn cael eu dwyn i gyfrif yn gyson ychwaith	26

3	Er bod cyrff cyhoeddus yn gwerthfawrogi BGCau, nid oes cytundeb ynglŷn â sut y dylai eu rôl esblygu	30
	Mae partneriaid yn cefnogi parhad BGCau, ond mae ganddynt farn gymysg ynglŷn â beth ddylai eu rôl fod yn y dyfodol	31
	Mae BGCau yn debyg ar y cyfan i Bartneriaethau Cynllunio Cymunedol yn yr Alban, ond mae partneriaid yn yr Alban yn cyflawni prosiectau ac yn cydgysylltu rhaglenni cyllido hefyd	36
	Cyfrifoldeb pob cyngor yw penderfynu ar waith partneriaeth strategol yn Lloegr ac mae hyn wedi arwain at ddulliau gwahanol iawn	38
	Atodiadau	
	Atodiad 1 – Methodoleg yr adolygiad	43

Adroddiad Cryno

Mae Byrddau Gwasanaethau Lleol yn annhebygol o wireddu eu potensial oni bai y rhoddir rhyddid iddynt i weithredu'n fwy hyblyg ac i feddwl a gweithredu'n wahanol

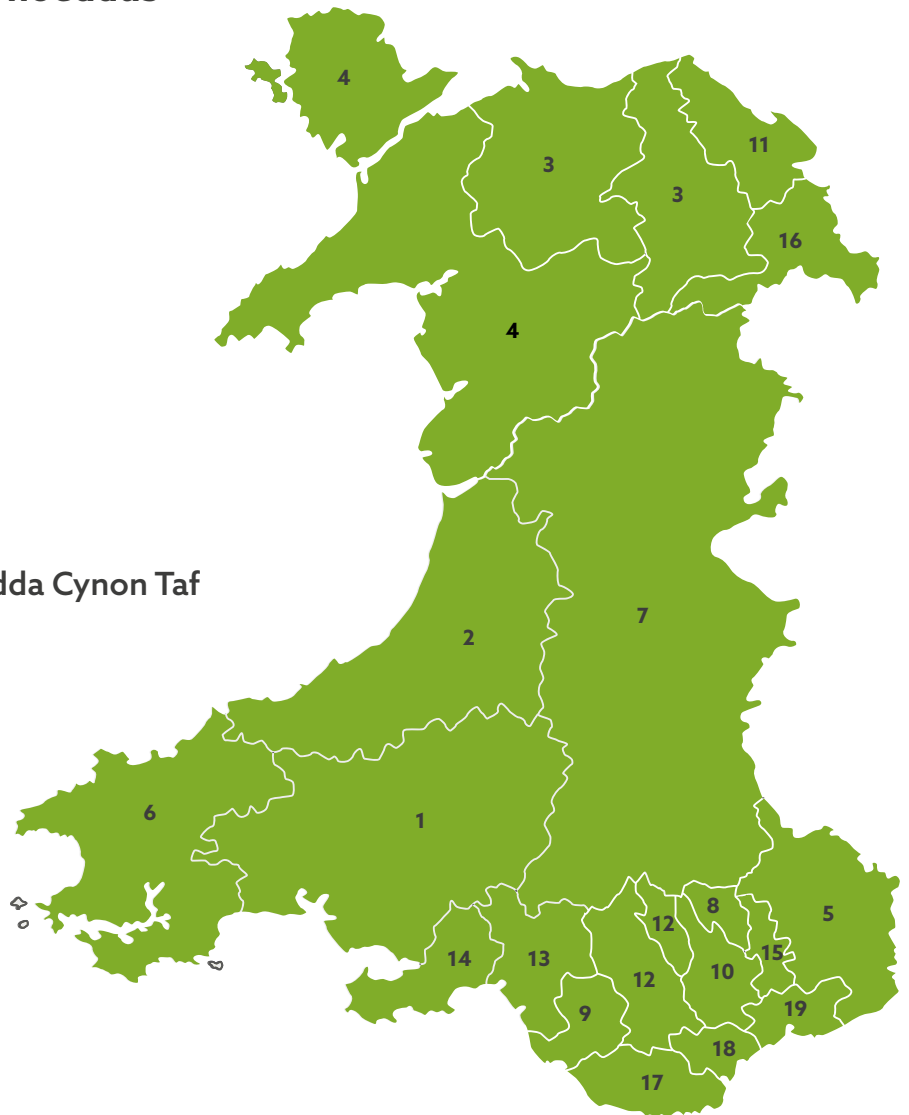
- 1 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ('y Ddeddf') yn nodi uchelgeisiau Llywodraeth Cymru i wella llesiant cymdeithasol, diwylliannol, amgylcheddol ac economaidd Cymru. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus yng Nghymru feddwl am effaith hirdymor eu penderfyniadau, gweithio'n well gyda phobl, cymunedau a'i gilydd, a helpu i atal problemau megis tlodi, anghydraddoldebau iechyd a'r newid yn yr hinsawdd.
- 2 Mae'r Ddeddf yn sefydlu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (BGCau) sydd wedi disodli'r Byrddau Gwasanaethau Lleol yn ardal pob awdurdod lleol. Mae'n ofynnol i bob bwrdd asesu'r sefyllfa o ran llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn ei ardal a phennu amcanion sydd wedi'u bwriadu i gynyddu i'r eithaf ei gyfraniad at y nodau llesiant cenedlaethol.
- 3 Aelodau Statudol pob BGC yw'r cyngor lleol, y bwrdd iechyd lleol, yr awdurdod tân ac achub a Cyfoeth Naturiol Cymru. Yn ogystal â'r aelodau statudol hyn, bydd pob BGC yn gwahodd y canlynol i gyfranogi: Gweinidogion Cymru, prif gwnstablaid, comisiynydd yr heddlu a throseddu ar gyfer eu hardal, rhai gwasanaethau prawf, awdurdod parc cenedlaethol (os yn berthnasol), ac o leiaf un corff sy'n cynrychioli mudiadau gwirfoddol lleol perthnasol. Gall BGCau wahodd sefydliadau eraill sy'n darparu gwasanaethau cyhoeddus i gyfranogi hefyd, er enghraifft darparwyr addysg megis colegau a phrifysgolion a chymdeithasau tai, a chyrrff preifat megis fforymau busnes.
- 4 Caiff BGCau eu hyrwyddo gan Lywodraeth Cymru fel y corff allweddol sy'n gyfrifol ar y cyd am wella llesiant cymunedau ledled Cymru ac ar hyn o bryd mae 19 BGC - [Arddangosyn 1](#).
- 5 Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i bob BGC gynnal asesiad llesiant bob pum mlynedd. Mae hefyd yn ofynnol i BGCau baratoi a chyhoeddi cynllun (y 'cynllun llesiant lleol') sy'n nodi eu hamcanion a'r camau y byddant yn eu cymryd i'w cyflawni. Rhaid i'r cynllun nodi pam fod y BGC o'r farn y bydd ei amcanion yn cyfrannu, yn ei ardal leol, at gyrraedd y nodau llesiant cenedlaethol a sut y mae wedi rhoi ystyriaeth i'w asesiad o lesiant lleol wrth bennu ei amcanion a'r camau i'w cymryd. Fe wnaeth yr holl BGCau gwblhau asesiadau llesiant a chyhoeddi Cynlluniau Llesiant Lleol yn unol â'r terfynau amser statudol.

Arddangosyn 1 – BGCau yng Nghymru

Mae 19 BGC: un ym mhob awdurdod lleol ac eithrio BGC Cwm Taf sy'n cwmpasu Merthyr Tudful a Rhondda Cynon Taf (fe'i sefydlwyd cyn i fwrdeistref sirol Pen-y-bont ar Ogwr gael ei hail-alinio ag ôl troed Cwm Taf), BGC cyfunol ar gyfer Gwynedd ac Ynys Môn a BGC cyfunol ar gyfer Conwy a Sir Ddinbych.

Byrddau gwasanaethau cyhoeddus

- 1 Sir Gaerfyrddin
- 2 Ceredigion
- 3 Conwy and Sir Ddinbych
- 4 Gwynedd and Ynys Môn
- 5 Sir Fynwy
- 6 Sir Benfro
- 7 Powys
- 8 Blaenau Gwent
- 9 Pen-y-bont ar Ogwr
- 10 Caerffili
- 11 Sir y Fflint
- 12 Merthyr Tudful and Rhondda Cynon Taf
- 13 Castell-nedd Port Talbot
- 14 Abertawe
- 15 Torfaen
- 16 Wrecsam
- 17 Bro Morgannwg
- 18 Caerdydd
- 19 Casnewydd

- 6 Wrth gynnal eu hasesiadau o lesiant lleol a'r Cynllun Llesiant Lleol, rhaid i BGCau ymgynghori'n eang. Dylai'r BGC geisio cynnwys y bobl a'r cymunedau yn yr ardal, gan gynnwys plant a phobl ifanc, siaradwyr Cymraeg a'r rhai â nodweddion gwarchoddedig, ym mhob agwedd ar ei waith. Bydd pob BGC yn cynnal adolygiad blynyddol o'i gynllun gan ddangos ei gynnydd. Ar hyn o bryd mae 101 o amcanion llesiant wedi'u pennu ar draws yr 19 BGC, â'r rheiny'n amrywio o ddau yng Ngwynedd ac Ynys Môn i 15 yn Wrecsam. Mae 462 o gamau a chamau gweithredu i gyflawni'r 101 o amcanion llesiant. Sut y mae'r 101 o amcanion llesiant yn cyfateb orau â'r saith nod llesiant cenedlaethol fel a ganlyn:

Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang – 12 amcan llesiant

Cymru lewyrchus – 12 amcan llesiant

Cymru gydnerth – chwe amcan llesiant

Cymru iachach – 25 amcan llesiant

Cymru sy'n fwy cyfartal – 12 amcan llesiant

Cymru o gymunedau cydlynus – 25 amcan llesiant

Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu – pedwar amcan llesiant

Eraill – pum amcan llesiant (pob un â ffocws ar 'drawsnewid' gwasanaethau cyhoeddus)

Ffynhonnell y ddelwedd: Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru.

- 7 Fe wnaeth y Ddeddf hefyd greu Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru ('y Comisiynydd'). Dyletswyddau'r Comisiynydd yw 'hyrwyddo'r egwyddor datblygu cynaliadwy, yn arbennig er mwyn gweithredu fel gwarchodwr gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion ac annog cyrff cyhoeddus i roi rhagor o ystyriaeth i effaith hirdymor yr hyn a wnânt'. Yn benodol, mae gan y Comisiynydd orchwyl i fonitro ac asesu i ba raddau y mae amcanion llesiant a bennwyd gan gyrff cyhoeddus yn cael eu cyflawni¹.
- 8 Ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru, rydym wedi archwilio sut y mae BGCau yn gweithredu; gan edrych ar eu haelodaeth, eu hamodau gorchwyl, amllder a ffocws cyfarfodydd, y modd y maent wedi'u halinio â phartneriaethau eraill, adnoddau a threfniadau craffu. Adolygiad cam un o weithio mewn partneriaeth yw hwn a bydd adroddiad pellach yn cael ei gyhoeddi ar ôl adolygiad dilynol yn 2020². Nid ydym wedi adolygu cynlluniau ac asesiadau llesiant. Mae **Atodiad 1** yn nodi ein dulliau archwilio, sy'n cynnwys arolwg o aelodau BGCau, adolygiad o ganllawiau statudol, agendâu, adroddiadau a chofnodion BGCau a grwpiau ffocws gydag ystod o aelodau o BGCau a sylwebyddion. Mae ein canfyddiadau hefyd wedi'u bwriadu i ategu'r **adolygiad o bartneriaethau strategol** sy'n cael ei gynnal ar hyn o bryd gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Ar y cyfan, rydym wedi dod i'r casgliad canlynol: **Mae Byrddau Gwasanaethau Lleol yn annhebygol o wireddu eu potensial oni bai y rhoddir rhyddid iddynt i weithredu'n fwy hyblyg ac i feddwl a gweithredu'n wahanol.**

- 1 Yn 2017, darparodd y Comisiynydd adborth unigol ar gyfer yr 19 BGC ar eu hasesiadau llesiant drafft. Fe wnaeth y Comisiynydd hefyd gyhoeddi **Llesiant yng Nghymru: Cynllunio heddiw ar gyfer dyfodol gwell**, adolygiad a oedd yn crynhoi materion allweddol i gyrff cyhoeddus ddysgu ohonynt o'r asesiadau llesiant cychwynnol yn 2017.
- 2 Bydd yr adolygiad Cam Dau yn ystyried cymhlethdod dulliau darparu partneriaethau gan fwrw golwg ar grŵp unigryw mewn cymdeithas â phroblemau/anghenion amlweddol sy'n galw ar ac yn defnyddio ystod o wahanol gyrff cyhoeddus ar wahanol adegau er mwyn canfod sut mae sefydliadau'n gweithio'n wahanol i fynd i'r afael â'r anghenion hyn. Ein gwrthrych olrhain yw'r rhai sy'n cysgu ar y stryd, grŵp mewn cymdeithas sy'n aml â phroblemau anhydrin, sy'n galw'n rheolaidd ar ystod eang o wasanaethau cyhoeddus ac yn eu defnyddio'n aml ac y mae darparu gwasanaethau ar eu cyfer yn gryn her oherwydd eu natur agored i niwed, eu hamgylchiadau a'u ffordd o fyw. Bydd y dadansoddiad hwn yn canolbwyntio ar benderfynu a yw partneriaid yn cydweithio mewn gwirionedd i sicrhau gwelliant ac a yw cyrff cyhoeddus yn mynd ati ar y cyd i wneud penderfyniadau, defnyddio adnoddau a blaenoriaethu gweithgarwch i sicrhau newid.

Nid yw cyrff cyhoeddus wedi cymryd y cyfle i fynd ati'n effeithiol i drefnu gwaith BGCau, nac ychwaith i ddarparu adnoddau ar eu cyfer a'u hintegreiddio

- 9 Er bod BGCau yn adeiladau ar waith Byrddau Gwasanaethau Lleol a bod ganddynt yr aelodaeth gywir ar y cyfan, nid yw rhai partneriaid allweddol yn cael eu cynnwys yn weithredol, ac mae presenoldeb afreolaidd a diffyg ymgysylltu'n cyfyngu ar gynnydd. Mae'r rhan fwyaf o BGCau yn glir ynglŷn â'u cylch gorchwyl, gan fabwysiadu'r amodau gorchwyl enghreifftiol a nodir yn y Ddeddf. Mae ffocws gwaith BGCau yn amrywio'n eang, sy'n adlewyrchiad o amgylchiadau a blaenoriaethau lleol. Fodd bynnag, nid yw canllawiau Llywodraeth Cymru ynghylch asesiadau effaith yn cael eu defnyddio'n gyson. Nid yw'r cyngor a roddir gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol wastad yn cael ei werthfawrogi nac yn arwain at weithredu. Ystyrir bod y diffyg cyllid pwrpasol yn cyfyngu potensial BGCau i gael effaith gadarnhaol a pharhaus ar gymunedau Cymru.

Ni chreffir yn gyson ar BGCau ac nid ydynt yn cael eu dwyn i gyfrif yn gyson ychwaith

- 10 Nid yw BGCau yn cymryd y cyfle i ddweud wrth bobl beth maent yn ei wneud a datblygu barn gyffredin am yr hyn y mae angen iddo wella. Er bod rhai BGCau yn darparu lle cefnogol ar gyfer myfyrio a hunanddadansoddi, nid ydynt eto'n gwella atebolrwydd democrataidd nac yn gwella tryloywder. Mae trefniadau ar gyfer cynnwys y cyhoedd a chraffu yn rhy anghyson ac amrywiol i sicrhau bod y craffu ar BGCau yn cwrdd yn llawn â disgwyliau canllawiau Llywodraeth Cymru. Er gwaethaf peth gwaith cadarnhaol ac effeithiol i wreiddio craffu a'i wneud yn wirioneddol effeithiol, mae gofyn gwneud rhagor o waith i sicrhau lefel gyson o berfformiad ac effaith.

Er bod cyrff cyhoeddus yn gwerthfawrogi BGCau, nid oes cytundeb ynglŷn â sut y dylai eu rôl weithredu yn awr neu yn y dyfodol

- 11 Nid oes un model na model cywir o ran sut y dylid trefnu BGCau a sut y dylent weithio. Bydd pob un yn adlewyrchu cyd-destun ei ardal, ffocws aelodau'r Bwrdd a'u blaenoriaethau ar gyfer gweithredu. Serch hynny, mae cyrff cyhoeddus sy'n gweithio ar draws rhanbarthau'n ei chael yn her cyfranogi mewn Byrddau niferus ac mae gorgyffyrddiad o hyd rhwng y BGCau a gwaith ac aelodaeth partneriaethau eraill, yn enwedig y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol. Fodd bynnag, nid yw cyfleoedd ar gyfer lleihau dyblygu'n cael eu cymryd. Mae rhai partneriaid yn pryderu y bydd llai o BGCau, a'r rheiny'n fwy o faint, yn cyfyngu'r ffocws ar gymunedau ac yn achosi i atebolrwydd a'r broses benderfynu fod yn rhy bell oddi wrth ddinasyddion.

- 12 Yn gymharol, mae gan BGCau fwy yn gyffredin â Phartneriaethau Cynllunio Cymunedol yn yr Alban ond nid ydynt yn cyflawni prosiectau ac yn cydgysylltu rhaglenni cyllido fel eu cyrff cyfatebol yn yr Alban. Cyfrifoldeb pob cyngor yn Lloegr yw penderfynu ynghylch gwaith fel rhan o bartneriaethau strategol. Mae cynghorau Lloegr yn canolbwyntio ar ddefnyddio grym cynllunio defnydd tir, y Grym Cymhwysedd Cyffredinol a'r gallu i negodi sut y bydd incwm a grëwyd o lacio ardollau busnes yn cael ei aildefnyddio i ysgogi twf sydd o gymorth i fynd i'r afael â phroblemau. Yn Lloegr a'r Alban mae mwy o ffocws ar bartneriaethau'n 'gwneud'.

Argymhellion

- 13 Mae ein hargymhellion wedi'u bwriadu i helpu i roi cymorth i aelodau'r BGCau a Llywodraeth Cymru i wella gweithrediad, effeithiolrwydd ac effaith BGCau.

Arddangosyn 2: argymhellion

Argymhellion

A1 Yn **Rhan 1** o'r adroddiad rydym yn nodi bod deall effaith dewisiadau a phenderfyniadau yn golygu ei bod yn ofynnol i gyrrff cyhoeddus gynnwys dinasyddion a rhanddeiliaid yn llawn a chwblhau Aseidiadau Effaith. Fodd bynnag, canfuom fod ymarfer presennol yn annigonol i roi sicrwydd bod anghenion pobl â nodweddion gwarchoddedig yn cael eu hystyried yn llawn wrth adolygu dewisiadau ac nad yw llai dinasyddion yn dylanwadu'n ddigonol ar benderfyniadau. **Rydym yn argymhell bod BGCau:**

- yn cynnal aseidiadau ffurfiol i ganfod yr effaith bosibl ar bobl â nodweddion gwarchoddedig a'r Gymraeg ac yn adolygu camau gweithredu y cytunwyd arnynt i sicrhau yr eir i'r afael ag unrhyw effeithiau andwyol;
- yn gwella tryloywder ac atebolrwydd trwy wneud cyfarfodydd, agendâu, papurau a chofnodion BGCau yn hygyrch ac ar gael i'r cyhoedd;
- yn cryfhau trefniadau cynnwys trwy weithio'n unol â'r canllawiau yn yr **Egwyddorion Cenedlaethol ar gyfer Ymgysylltu â'r Cyhoedd yng Nghymru**; ac
- yn adrodd yn ôl ar ganlyniad gweithgarwch cynnwys gan nodi ble y gwneir newidiadau o ganlyniad i fewnbwn dinasyddion a rhanddeiliaid.

Argymhellion

- A2** Yn **Rhan 2** o'r adroddiad rydym yn adolygu trefniadau craffu BGCau ac yn dod i'r casgliad bod diffygion a gwendidau mewn perfformiad ac arfer presennol. I wella trefniadau craffu, rydym yn argymhell:
- bod BGCau a chyrff cyhoeddus yn defnyddio canfyddiadau'r **Papur Trafod: Chwe thema i helpu i wneud craffu'n 'Addas ar gyfer y Dyfodol'** gan Archwilydd Cyhoeddus Cymru i adolygu eu perfformiad presennol a nodi ble y mae angen iddynt gryfhau trefniadau a gweithgarwch trosolwg; a
 - bod BGCau yn sicrhau bod pwyllgorau craffu'n ymgysylltu'n ddigonol ag ystod ehangach o randdeiliaid perthnasol sy'n gallu helpu i ddwyn BGCau i gyfrif.
- A3** Yn **Rhan 3** o'r adroddiad rydym yn crynhoi'r anhawster o ran datblygu BGCau, eu rhoi ar waith a darparu adnoddau ar eu cyfer a heriau rheoli partneriaethau lluosog sy'n aml yn gallu gorgyffwrdd â'i gilydd a dyblygu ei gilydd. I helpu i adeiladu capasiti, cysondeb a darparu adnoddau ar gyfer gweithgarwch rydym yn argymhell:
- bod BGCau yn cymryd y cyfle i gyflawni rhwymedigaethau mewn cynlluniau a strategaethau eraill trwy'r Cynllun Llesiant Lleol;
 - bod Llywodraeth Cymru yn galluogi BGCau i ddatblygu modelau gweithio hyblyg gan gynnwys:
 - cyfuno, lleihau ac integreiddio eu gwaith gyda fforymau eraill megis Byrddau Partneriaethau Rhanbarthol; a
 - rhoi hyblygrwydd i BGCau gael, rheoli a gwario arian grant ar yr amod bod BGCau yn sicrhau bod ganddynt drefniadau diogelu a systemau priodol ar waith i reoli cyllid; rheolaethau effeithiol ar gyllidebau a rhaglenni grantiau; a systemau adrodd wrth y cyhoedd, trosolwg a chraffu i reoli gwariant.
- A4** Er mwyn helpu i feithrin capasiti, cysondeb a'r broses o ddarparu adnoddau ar gyfer gweithgarwch rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, yn eu hadolygiad o bartneriaethau strategol yn ystyried, ac yn archwilio, canfyddiadau'r adolygiad hwn.

Rhan 1

Nid yw cyrff cyhoeddus wastad wedi cymryd y cyfle i fynd ati'n effeithiol i drefnu gwaith BGCau, nac ychwaith i ddarparu adnoddau ar eu cyfer

- 1.1 Mae [Cydamcanu - Cydymdrechu – Rôl ar y Cyd: Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus](#) yn egluro'r Ddeddf a gwaith BGCau, gan nodi ffiniau cynghorau fel y sail egwyddorol ar gyfer cydweithio. Mae'r canllawiau hefyd yn nodi sut y gall BGCau uno, sut y dylent gydweithio i ehangu'r cwrpas ac mae'n eu hannog i weithredu'n fwy effeithlon trwy roi'r cyfle iddynt gyflawni dyletswyddau eraill o ran adrodd ar strategaethau a chynllunio trwy waith y BGC. Yn y rhan hon o'r adroddiad rydym yn bwrw golwg ar esblygiad BGCau a sut y maent yn cwrdd â disgwyliadau Llywodraeth Cymru. Rydym hefyd yn ystyried eu haelodaeth, eu ffocws, yr adnoddau sydd ganddynt, eu gweithrediad ac esblygiad BGCau o'r cyrff a'u rhagflaenodd, sef Byrddau Gwasanaethau Lleol.

Mae BGCau yn adeiladu ar waith Byrddau Gwasanaethau Lleol ac ar y cyfan mae ganddynt yr aelodaeth gywir, ond mae presenoldeb mewn cyfarfodydd yn amrywio ac nid yw rhai rhanddeiliaid allweddol yn cael eu cynnwys bob amser

- 1.2 Fe wnaeth dogfen Llywodraeth Cymru Creu'r Cysylltiadau: Cyflawni ar draws Ffiniau a gyhoeddwyd yn 2006, greu Byrddau Gwasanaethau Lleol (BGLlau) yn ardal pob cyngor. Fel BGCau, roedd BGLlau wedi'u bwriadu i 'ddwyn ynghyd y cyfranwyr allweddol at ddarparu gwasanaethau lleol, yn rhai datganoledig a heb eu datganoli³ i wella cydweithredu o ran cynllunio gwasanaethau a gweithredu ar y cyd lle canfyddir yr angen, a lle mae canlyniadau da'n dibynnu ar weithredu cydgysylltiedig. Y bwriad oedd y byddai'r BGLlau yn fecanwaith trosfwaol ar gyfer cydgysylltu, gan ddwyn ynghyd y prif ddarparwyr gwasanaethau cyhoeddus – cynghorau, byrddau iechyd leol, yr heddlu, y gwasanaethau tân ac achub a Llywodraeth Cymru ei hun.
- 1.3 Er bod gwaith a ffocws BGLlau wedi esblygu'n naturiol yn ystod eu hoes, a hwythau wedi'u teilwra'n rhannol gan y disgwyliadau a'r gofynion mewn canllawiau diwygiedig⁴, y rhain oedd rhagflaenwyr allweddol BGCau. O'n hadolygiad canfuom fod nifer o BGCau wedi esblygu o'r BGLlau, gan adeiladu ar sylfeini'r partneriaethau blaenorol (er enghraifft, Ceredigion⁵ and Merthyr Tudful⁶). Mewn nifer o achosion mae'r unigolion wedi symud o BGLlau i BGCau gan barhau i gyflawni'r un rôl fwy neu lai â'r un cyfrifoldebau.

3 Llywodraeth Cynulliad Cymru, [Creu'r Cysylltiadau – Cyflawni ar draws Ffiniau: Trawsnewid Gwasanaethau Cyhoeddus yng Nghymru](#), – tudalen 3, Tachwedd 2006.

4 Er enghraifft, [Cydamcanu - Cydymdrechu: Canllawiau ar Integreiddio Partneriaethau a Chynlluniau](#), Rhagfyr 2012.

5 http://www.ceredigion.gov.uk/cpd/CeredigionStrategicPartnerships_Public/13.5.1-EstablishmentOfCeredigionPSB.pdf

6 <https://democracy.merthyr.gov.uk/documents/s31707/Committee%20Report.pdf>

- 1.4 Caiff y rhan fwyaf o BGCau eu cadeirio gan gynrychiolwyr y cyngor: tri gan brif weithredwyr cynghorau a deg gan arweinwyr cynghorau. O'r BGCau eraill, caiff dau eu cadeirio gan gynrychiolydd y bwrdd iechyd lleol, dau gan brif weithredwyr parc cenedlaethol lleol ac mae dau'n cylchdroi'r dyletswyddau cadeirio rhwng partneriaid statudol. Yn ychwanegol at yr aelodau statudol y cyrff cyhoeddus a wahoddir fynychaf i gyfarfodydd BGCau yw Llywodraeth Cymru, yr heddlu, gwasanaethau prawf, parciau cenedlaethol a chynrychiolwyr y sector gwirfoddol lleol. Mae **Arddangosyn 3** yn crynhoi'r prif fynychwyr ar draws yr 19 BGC ac amllder eu presenoldeb mewn cyfarfodydd.

Arddangosyn 3: amllder presenoldeb aelodau'r BGC

Ceir amrywiad eang mewn presenoldeb ar draws yr 19 BGC o blith aelodau statudol a gwahoddedigion statudol sy'n amrywio o lai na 50% i 100% ar BGCau unigol.

Aelodau BGCau	Statws	Arweinwyr yn bresennol	Dirprwyon yn bresennol	Dim presenoldeb
Arweinydd y Cyngor	Aelodau statudol	52%	33%	15%
Uwch-swyddogion y Cyngor	Aelodau statudol	64%	28%	8%
Awdurdod tân ac achub	Aelodau statudol	54%	46%	-
Bwrdd iechyd	Aelodau statudol	52%	45%	3%
Cyfoeth Naturiol Cymru	Aelodau statudol	61%	34%	5%
Llywodraeth Cymru	Gwahoddedigion statudol	47%	13%	40%
Prif gwnstabl	Gwahoddedigion statudol	45%	44%	11%
Comisiynydd heddlu a throsedd	Gwahoddedigion statudol	30%	28%	42%

Aelodau BGCau	Statws	Arweinwyr yn bresennol	Dirprwyon yn bresennol	Dim presenoldeb
Y gwasanaeth prawf	Gwahoddedigion statudol	25%	25%	50%
Y cwmni adsefydlu cymunedol	Gwahoddedigion statudol	24%	8%	68%
Parciau cenedlaethol	Gwahoddedigion	81%	-	19%
Cynrychiolydd y sector gwirfoddol	Gwahoddedigion statudol	77%	-	23%

Ffynhonnell: Swyddfa Archwilio Cymru, adolygiad o gofnodion cyfarfodydd BGC

- 1.5 Mae **Arddangosyn 2** yn amlygu bod yr holl bartneriaid statudol ar draws yr holl BGCau yn aml yn anfon dirprwyon, yn enwedig byrddau iechyd ac awdurdodau tân ac achub, sy'n tueddu i gael eu cynrychioli gan gyfarwyddwyr ardal neu reolwyr ardal yn hytrach na phrif weithredwyr neu brif swyddogion cyllid. Mae'r diffyg parhad mewn presenoldeb ac amllder dirprwyon yn cael eu amlygu'n rheolaidd fel ffactor sy'n lleihau effeithiolrwydd BGCau.
- 1.6 Er enghraifft, dywedodd un ymatebydd i'n galwad am dystiolaeth, 'er bod y Ddeddf yn eithaf rhagnodol o ran hynafedd yr unigolion y mae'n ofynnol iddynt eistedd ar y Bwrdd, mae eilyddion neu ddirprwyon yn dal yn weddol gyffredin. Dim ond pum gwaith y flwyddyn y mae'r BGC yn cwrdd ac mae anghysondeb mewn cynrychiolaeth yn golygu ei bod yn anodd creu momentwm o ran gwireddu gweledigaeth gyffredin ac ateb diben cyffredin'. Nododd un arall ei bod yn hanfodol bod gan y BGC 'ffocws ar sicrhau bod yr holl bartneriaid sy'n mynychu yn gweld gwerth eu rôl yn y BGC, mae rhai yn mynychu heb ychwanegu'r gwerth y mae ei angen, heb gefnogi'n weithredol' a dywedodd un arall fod 'y byrddau yn amrywiol ac yn dibynnu'n fawr iawn ar y ddeinameg ymhlith y sefydliadau sy'n mynychu. Oni bai fod uwch aelodau o'r sefydliadau sy'n cyfranogi'n mynychu, maent [y Bwrdd] yn rhedeg allan o stêm yn gyflym iawn'.

- 1.7 Er bod gan bob BGC gynrychiolaeth o'r sector gwirfoddol, mae aelodau cynghorau gwirfoddol sirol a Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru yn nodi bod gwaith BGCau yn teimlo'n bell iawn o realiti gwaith o ddydd i ddydd mudiadau'r trydydd sector. Mae diwylliant BGCau hefyd yn teimlo fel agenda sy'n eiddo i awdurdodau lleol, yn anad dim mewn ardaloedd lle mae nifer y cynrychiolwyr awdurdod lleol yn gorbwyso sefydliadau eraill. Maent yn dod i'r casgliad bod 'y cydbwysedd grym presennol yn adlewyrchu'r sefyllfa ar hyn o bryd, sef system 'â dwy haen' gyda baich clir ar y pedwar partner statudol yn erbyn yr aelodau 'eraill'; gan arwain at gydberchnogaeth wan ar y gwaith⁷.
- 1.8 Mae'r BGCau hefyd yn gwahodd ystod eang o sefydliadau eraill i gyfranogi yn eu gwaith a'i drefnu. Er enghraifft, sefydliadau addysg bellach neu uwch a chymdeithasau tai. Canfuom mai dim ond tri BGC sydd â phresenoldeb rheolaidd o gynghorau tref a chymuned – Castell-nedd Port Talbot, Torfaen a Bro Morgannwg – ac mai dim ond un BGC (Abertawe) sydd â lefel dda o gyfranogiad gan y sector preifat trwy'r Fforwm Busnes Rhanbarthol. Nid oes unrhyw grwpiau ffydd yn rhan o waith y BGCau er bod eu gwerth yn cael ei gydnabod mewn asesiadau llesiant.

Mae BGCau yn ymgysylltu â dinasyddion, ond nid ydynt yn eu cynnwys yn eu gwaith

- 1.9 Mae'r ddeddfwriaeth yn ei gwneud yn glir y dylai BGCau weithio mewn ffordd sy'n canolbwyntio ar y dinesydd, gan gynnwys dinasyddion yn y broses o gyd-gynllunio a chyflawni cynlluniau llesiant. Mae BGCau wedi cyflawni gweithgarwch helaeth i ymgysylltu â rhanddeiliaid wrth ddatblygu a chwblhau eu hamcanion llesiant a'r Cynllun Llesiant Lleol. Er enghraifft, arolygon ar ffurf holiaduron yng Ngheredigion, Caerffili, Sir Benfro, Torfaen, Castell-nedd Port Talbot, Bro Morgannwg a Chasnewydd; a sesiynau ymgysylltu â'r cyhoedd a gweithdai mewn 'ardaloedd cymunedol' dynodedig yng Ngwynedd ac Ynys Môn, Pen-y-bont ar Ogwr, Caerdydd, Castell-nedd Port Talbot, Sir Fynwy, Abertawe, Sir y Fflint, Conwy a Sir Ddinbych.

7 Sylwadau gan Cefnogi Trydydd Sector Cymru (TSSW) i Bwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau'r Cynulliad Cenedlaethol – ymchwiliad mewn perthynas â Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus, Mai 2018.

- 1.10 Mae enghreifftiau nodedig eraill o ymgysylltu yn cynnwys ailbennu ffocws paneli dinasyddion⁸ ar weithgarwch BGCau megis Panel Dinasyddion Blaenau Gwent, Eich Llais Wrecsam, Cynnwys Casnewydd a Phanel Pobl Torfaen. Mae Hwb Ymgynghori Torfaen yn helpu'r cyhoedd i ganfod a chymryd rhan mewn ymgynghoriadau a gynhelir gan bob sefydliad gwasanaethau cyhoeddus yn Nhorfaen. Ac mae cylchlythyr Ein Cwm Taf⁹ a bwletin Casnewydd yn Un¹⁰ yn enghreifftiau da o sut y mae byrddau yn rhoi gwybodaeth i bobl am yr hyn sy'n digwydd, gan wahodd sylwadau, a hyrwyddo'r arfer o wirfoddoli.
- 1.11 Er bod gweithgarwch ymgysylltu wedi cymryd llawer o amser ac wedi bod yn helaeth mae wedi tueddu, serch hynny, i ddilyn dulliau traddodiadol sy'n canolbwyntio ar hysbysu yn hytrach na chynnwys pobl ac, o ganlyniad, nid yw'n bodloni disgwyliadau newydd y Ddeddf. Er enghraifft, nid yw'n glir sut y defnyddiwyd gweithgarwch o'r fath i lunio blaenoriaethau BGCau, yr amcanion llesiant terfynol a'r camau gweithredu y mae eu hangen i gyflawni newid. Yn yr un modd, nid yw rhanddeiliaid yn cael eu gwneud yn ymwybodol o effaith eu cyfraniad a phrin oedd y dystiolaeth a welsom o'r modd y mae BGCau yn sicrhau bod amrywiaeth lawn o randdeiliaid yn cael eu cynrychioli ac yn cymryd rhan mewn weithgarwch ymgysylltu. Er enghraifft, gwelsom mai dim ond BGC Pen-y-bont ar Ogwr oedd yn ymgysylltu'n benodol â phobl â nodweddion gwarchoddedig ac yn ceisio eu cynnwys. Mae gweithgarwch ymgysylltu ledled Cymru wedi digwydd yn Gymraeg neu Saesneg yn unig, ac nid mewn ieithoedd eraill na thrwy ddefnyddio Iaith Arwyddion Prydain (BSL). Rydym yn dod i'r casgliad nad yw BGCau yn gyson yn cynnwys pobl sydd â'r budd mwyaf pan fo cyrff cyhoeddus yn rhoi ffocws cryfach ar wella bywydau dinasyddion.

8 Mae Panel Dinasyddion yn anelu at fod yn gorff cynrychiolaidd, ymgynghorol o drigolion lleol. Fe'i defnyddir yn nodweddiadol gan asiantaethau statudol, yn enwedig awdurdodau lleol a'u partneriaid, i adnabod blaenoriaethau lleol ac i ymgynghori â defnyddwyr gwasanaeth a rhai nad ydynt yn ddefnyddwyr ar faterion penodol.

9 <http://www.ourcwmtaf.wales/SharedFiles/Download.aspx?pageid=286&mid=613&fileid=403>

10 <http://www.newport.gov.uk/oneNewport/News/One-Newport-Bulletin.aspx>

Mae'r rhan fwyaf o BGCau wedi mabwysiadu'r Amodau Gorchwyl a nodir yn y Ddeddf

- 1.12 Mae'r amodau gorchwyl yn diffinio diben a strwythurau'r BGC ac maent yn sail i bartneriaid gytuno i weithio gyda'i gilydd i gyrraedd nod cyffredin. Bydd amodau gorchwyl da'n nodi trefniadau llywodraethu, swyddogaethau ac uchelgeisiau'r BGC a byddant yn amlygu sut y bydd partneriaid a'r cyhoedd yn cael eu cynnwys. Byddant hefyd yn darparu sail wedi'i dogfennu ar gyfer gwneud penderfyniadau yn y dyfodol gan y byddent yn diffinio:
- a gweledigaeth, amcanion, cwmpas a chanlyniadau (h.y. yr hyn y mae'n rhaid ei gyflawni);
 - b rhanddeiliaid, rolau a chyfrifoldebau (h.y. pwy fydd yn cymryd rhan ynddo);
 - c cynlluniau adnoddau, ariannol ac ansawdd (h.y. sut y bydd yn cael ei gyflawni); a
 - ch strwythur manylion ac amserlen gwaith (h.y. pryd y bydd yn cael ei gyflawni).
- 1.13 Er bod Llywodraeth Cymru yn rhoi anogaeth ar gyfer hyblygrwydd lleol, gwelsom fod 17 o'r 19 BGC wedi mabwysiadu amodau gorchwyl yn unol â'r Ddeddf, ond heb rhyw lawer o amrywiaeth i ystyried amgylchiadau lleol. Er bod bron iawn yr holl amodau gorchwyl yn dilyn yr un fformat, canfuom nad yw chwech yn nodi sut y bydd is-grwpiau a gweithgorau yn cael eu sefydlu ac yn gweithredu a bod pump yn peidio â nodi sut y bydd pobl a phartneriaid yn cael eu cynnwys yng ngwaith y BGC. Adnoddau, meithrin capasiti a datblygu sgiliau yw'r bylchau mawr yn yr amodau gorchwyl presennol. Mae BGCau Caerdydd, Caerffili a Chasnewydd wedi diweddarau eu hamodau gorchwyl ac mae BGC Abertawe wedi llunio canllawiau da i gefnogi gwaith y BGC. Yn ddefnyddiol, mae'r amodau gorchwyl a ddatblygwyd gan Wynedd ac Ynys Môn yn nodi ac yn egluro sut y caiff anghytundeb a gwrthdaro eu datrys.

Mae agendâu BGCau yn amrywio'n eang ac nid yw canllawiau Llywodraeth Cymru ar asesiadau effaith yn ddigon clir i gyfarwyddo gweithgarwch mewn meysydd allweddol

- 1.14 Yn y pen draw, penderfyniadau a wneir yng nghyfarfodydd BGCau sy'n penderfynu a fydd y BGC yn llwyddo ynteu'n methu, ond yn aml gall fod perygl o ddiffyg ffocws mewn cyfarfodydd ac na fyddant yn ghyndyrchiol os nad oes agenda glir ar eu cyfer. O'n hadolygiad o gofnodion ac agendâu, canfuom fod cwmpas agendâu, ansawdd adroddiadau a'r cofnodion yn amrywiol iawn. Rhwng mis Ebrill 2016 a mis Gorffennaf 2019, fe wnaethom adnabod o wefannau BGCau a chynghorau bod BGCau wedi cynnal cyfanswm o 208 o gyfarfodydd. Fodd bynnag, nid oeddem yn gallu dod o hyd i wybodaeth gyhoeddus am ddyddiadau cyfarfodydd, agendâu, cofnodion ac adroddiadau ar gyfer 11 BGC am rywfaint neu'r cyfan o'r cyfnod hwn. Yn wir, nid yw dau BGC wedi nodi'n gyhoeddus pryd y maent wedi cyfarfod, ac nid ydynt ychwaith wedi cyhoeddi agendâu, papurau bwrdd a chofnodion cyfarfodydd ers mis Ebrill 2016.
- 1.15 Er mai dim ond darlun rhannol sydd gennym o berfformiad BGCau, canfuom fod y canlynol yn wir ym mis Mehefin 2019:
- a ar gyfartaledd, roedd gan y BGCau 18 o fynychwyr craidd ym mhob cyfarfod, gyda nifer y cyfranogwyr yn amrywio o 16 i 42 o bobl;
 - b hyd cyfartalog cyfarfodydd yw 2.5 awr;
 - c mae BGCau wedi cael dros 1,100 o adroddiadau a thros 300 o gyflwyniadau ffurfiol yn ogystal â diweddariadau rheolaidd ar lafar ac eitemau rheolaidd a gyflwynwyd;
 - ch mae tua 98% o'r tasgau ar gyfer gweithredu sy'n deillio o gyfarfodydd yn cael eu neilltuo i gynghorau 'sy'n lletya'; ac
 - d ar gyfartaledd, mae gan bob BGC bedwar is-grŵp sy'n amrywio o ddim is-grwpiau mewn pedwar BGC i 11 mewn un.

- 1.16 Yn rhy aml, nid yw adroddiadau a chofnodion wedi'u hysgrifennu'n glir ac maent yn llawn jargon a all ei gwneud hi'n anodd i'r cyhoedd farnu ynglŷn ag ansawdd penderfyniadau a gwaith BGCau. Mae trafodaethau yn aml yn dod i ben gyda'r Bwrdd yn 'nodi' eitemau, neu'n 'diolch' i bartneriaid am gyfraniadau, ac mae agendâu yn rheolaidd yn cynnwys materion er gwybodaeth nid ar gyfer penderfyniad. A hefyd, gan bod y rhain yn tueddu i beidio â bod yn faterion ar gyfer gweithredu nid ydynt yn cael eu monitro ac ni chreffir arnynt yng nghyfarfodydd diweddarach BGCau. Nododd un ymatebwr i'n galwad am dystiolaeth o'u profiad hwy, 'mae'r BGC wedi dod yn 'siop pob dim' lle mae mentrau yn y cwestiwn. Mae agendâu wedi bod yn hir ac mae amser trafod yn gyfyngedig'. Yn gyffredinol, daethom i'r casgliad nad yw BGCau yn gwneud digon i adrodd yn gyhoeddus ac yn agored ar eu gwaith i sicrhau y gall rhanddeiliaid a dinasyddion ffurfio ban ynglŷn â pherfformiad a'u dwyn i gyfrif. Mae hyn yn gwanhau tryloywder ac atebolrwydd ac mae'n anodd gweld sut mae cyrff cyhoeddus ar y cyd yn rhoi ffocws cryfach ar wella bywydau dinasyddion lleol yn unol â chanllawiau cenedlaethol a budd y cyhoedd.
- 1.17 Canfuom nad yw canllawiau Llywodraeth Cymru¹¹ yn nodi'n glir ychwaith a ddylai'r BGCau gynnal asesiadau effaith, gan nodi 'nid yw bwrdd gwasanaethau cyhoeddus o dan ddyletswydd i gynnal asesiadau o effaith ffurfiol. Ond gallent ystyried bod hyn yn ffordd ddefnyddiol o feddwl am faterion y byddai aelodau'r bwrdd yn disgwyl eu hystyried beth bynnag os ydynt i asesu lles eu hardal yn ystyrion'. O ganlyniad, mae BGCau wedi mabwysiadu amrywiaeth o ddulliau o fesur a deall effaith bosibl eu penderfyniadau. Er enghraifft, er bod rhai Byrddau wedi cynnal asesiadau effaith ar gyfer y BGC yn benodol, mae eraill yn dibynnu ar asesiadau effaith sefydliadau unigol. Yn aml, fodd bynnag, nid yw'r rhain yn ymwneud yn benodol â blaenoriaethau'r BGC na chamau gweithredu arfaethedig a gallant fynd heb eu gweld gan aelodau eraill o'r Bwrdd.

11 <https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-02/spsf-3-rol-gydweithredol-byrddau-gwasanaethau-cyhoeddus.pdf>

1.18 Yn fwy cyffredinol, fe wnaeth ymatebwyr i'n galwad am dystiolaeth dynnu sylw at bryderon gyda chanllawiau a chyngor Llywodraeth Cymru, a hwythau o'r farn eu bod yn rhy fiwrocraataidd, yn rhy gyfarwyddol a heb eu hintegreiddio'n ddigonol â chanllawiau partneriaethau allweddol eraill, yn enwedig Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol. Er enghraifft, nododd un fod 'y ddeddfwriaeth wedi bod yn rhagnodol iawn, ac wedi achosi oedi cyn dechrau gweithio ar brosiectau. Roedd y trafodaethau cynnar yn canolbwyntio ar ddyddiadau pan oedd yn rhaid gwneud pethau ac, yn wrthnysig, dyddiadau pan na ellid cychwyn ar bethau nes bod cyfnod o amser wedi mynd heibio'. Nododd sylwebydd arall, er mwyn cynorthwyo'r BGCau i ffynnu, fod angen 'llai o ofynion a disgwyladau a osodir yn genedlaethol; llai o fiwrocraatiaeth wedi'i chreu'n ganolog' a dywedodd un arall y dylai BGCau fod â 'mwy o hyblygrwydd i alluogi'r BGC i ganolbwyntio ar fentrau hytrach na chydymffurfio â'r canllawiau'.

Mae gan BGCau farn gymysg ynglŷn â manteision y cyngor y maent yn ei gael gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

- 1.19 Mae Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol wedi egluro wrth BGCau y disgwylir i'w gwaith ganolbwyntio ar faterion penodol, lle mae'r BGC yn fwy tebygol o wneud newidiadau trawsffurfiol a all helpu i wella llesiant pobl. Yn wir, mae'r Comisiynydd wedi gofyn i BGCau ystyried canolbwyntio'n fanylach ar nifer fach o faterion ac ystyried ffyrdd gwahanol o fynd i'r afael â materion yn hytrach na pharhau â rhai o'r dulliau gweithredu mwy traddodiadol nad ydynt wedi profi'n llwyddiannus yn y gorffennol.
- 1.20 Mae'r Comisiynydd hefyd wedi'i gwneud yn glir mai rhan o'i rôl yw 'parhau â'r sgwrs' ac yn 2016-17 fe anfonodd lythyrau o gyngor at BGCau mewn ymateb i'w hasesiadau llesiant, a arweiniodd at ei hadroddiad cenedlaethol **Llesiant yng Nghymru: cynllunio heddiw ar gyfer gwell yfory**. Fe roddodd y Comisiynydd gyngor i BGCau ynghylch eu hamcanion llesiant drafft hefyd yn 2017-18, pan oedd BGCau yn paratoi eu cynlluniau llesiant.

- 1.21 Canfuom fod BGCau yn ymateb yn wahanol iawn i'r cyngor hwn. Mae rhai BGCau, megis Ceredigion, Cwm Taf a Sir Benfro, yn amlwg wedi adolygu'r Cyngor – er enghraifft, rhaglen 'Celfyddyd yr Hyn sy'n Bosibl'¹² – ac mae partneriaid y BGC wedi ystyried ar y cyd sut y gallant ddefnyddio'r mewnwediadau hyn i fireinio eu gwaith. Er eu bod yn parchu'r cyngor a'r arweiniad a roddir gan y Comisiynydd a'i Swyddfa, mae cofnodion cyfarfodydd rhai BGCau yn nodi y gallai hyd ac amseroldeb cyngor fod yn well ac yr ystyrir yn aml nad yw'n ymarfer nac o gymorth i gynorthwyo'r BGC i wella.
- 1.22 Er enghraifft, mae cofnodion cyfarfod BGC Casnewydd ar 21 Tachwedd 2017 yn nodi 'Fe wnaeth aelodau'r sylw bod cyngor y Comisiynydd yn rhy faith ac y gallai fod wedi darparu cyfarwyddyd mwy eglur o ran disgwyliadau a modelau arweiniad ar gyfer y BGC o ran sut y gallai wneud pethau'n wahanol'.¹³ Yn yr un modd, yng nghyfarfod BGC Wreccsam ar 13 Medi 2018 nodwyd fod '[y Comisiynydd] yn gofyn i BGCau ystyried y trefniadau llywodraethu rhyngddynt hwy eu hunain a'r BPRhau. Teimlai'r BGC fod y cyngor wedi'i amseru'n wael i ystyried hyn yn fanwl ar hyn o bryd'.¹⁴ Caiff y rhain eu hadleisio gan ymatebion i'n galwad am dystiolaeth, gydag adborth gan aelod o un BGC yn nodi bod 'disgwyliadau delfrydaidd Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol' yn llesteirio gwaith y BGC.

Mae diffyg cyllid sydd wedi'i neilltuo'n cyfyngu ar waith ac effaith BGCau

- 1.23 Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i gynghorau sicrhau bod cymorth gweinyddol ar gael i'r BGC – gan sicrhau bod y Bwrdd yn cael ei sefydlu ac yn cyfarfod yn rheolaidd; paratoi'r agenda a chomisiynu papurau ar gyfer cyfarfodydd; gwahodd cyfranogwyr a rheoli presenoldeb; gweithio ar yr adroddiad blynyddol a pharatoi tystiolaeth ar gyfer craffu. Fodd bynnag, cyfrifoldeb pob Bwrdd yw pennu adnoddau priodol a chymesur ar gyfer eu swyddogaethau cyfunol sy'n gyfrifoldeb a ddylai gael ei ysgwyddo gan yr holl aelodau statudol i'r un graddau.

¹² Mae 'Celfyddyd yr Hyn sy'n Bosibl' yn un o brif raglenni gwaith y Comisiynydd. Dull partneriaeth ydyw o amlygu gwaith gwych sy'n gwella llesiant mewn cymunedau yng Nghymru.

¹³ <http://www.newport.gov.uk/documents/One-Newport/PSB-Minutes-21-November-2017.pdf>

¹⁴ <https://www.wrexhampsb.org/wp-content/uploads/2016/08/WrexhamPSB-13-09-18-mins.pdf>

- 1.24 Prif ffynhonnell 'incwm' BGCau yw Grant Rhanbarthol Llywodraeth Cymru a roddir ar sail olion traed byrddau iechyd ac y mae'n rhaid ei wario er budd pob BGC o fewn y rhanbarth hwnnw ac na ellir ei wario ar waith prosiect. Canfuom fod gan rai BGCau gyllidebau penodol. Mae gan BGC Cwm Taf gytundeb gyfunol i gefnogi gwaith gweinyddol gyda chyfraniadau gan y cynghorau a'r bwrdd iechyd. Yn yr un modd, mae'r cynghorau a'r bwrdd iechyd sy'n aelodau o BGC Castell-nedd Port Talbot a BGC Abertawe yn cyfrannu £10,000 yr un i dalu am gost cymorth gweinyddol. Mae nifer o BGCau hefyd yn ceisio cysoni eu gwaith â grwpiauartneriaeth eraill er mwyn rhannu cyllid grant.
- 1.25 Y tu hwnt i'r cyllid hwn, mae cyfraniad y mwyafrif o bartneriaid i'r BGCau yn 'gyfraniad mewn ffordd arall', fel arfer amser swyddogion a'r defnydd o gyfleusterau gyda'r rhan fwyaf o wariant yn cael ei amsugno gan bob partner, yn enwedig y cyngor. Mae hyn yn arbennig o anodd i gynghorau gan ei bod yn ofynnol iddynt wasanaethu'r BGC a chyflawni'r rôl graffu sy'n ehangach na rhoi cymorth ar gyfer cyfarfodydd. Fodd bynnag, mae'n amlwg nad oes gan bartneriaid y capasiti i ymgymryd â mwy ac mae adnoddau a chapasiti yn dal i fod yn risg allweddol. Yn wir, mae un o'r negeseuon allweddol o'n galwad am dystiolaeth yn ymwneud ag adnoddau, capasiti a'r angen am ffrwd ariannu benodedig ar gyfer BGCau.

Adborth o'r alwad am dystiolaeth ar y prif risgiau sy'n wynebu'r BGC:

'Er mwyn i'r BGC ddechrau cyflawni ei botensial, mae angen cyllid wedi'i neilltuo ar ei gyfer. Yn hollbwysig, mae angen dyrannu hwn i'r BGC... nid dim ond yr awdurdod lleol neur partneriaid statudol. Mae dyrannu adnoddau a i'r BPRhau ar ffurf y Gronfa Gofal Integredig a'r gronfa trawsnewid wedi cryfhau cydweithio aml-asiantaeth, traws-sector.'

'Mae'r prif rwystrau'n ymwneud â materion adnoddau a chapasiti.'

'Darparu mynediad at gymorth ariannol – mae pob partner o dan bwysau ariannol a hyd yn oed os canfyddir cyfleoedd i gydweithio mae costau sefydlu i'w cael o hyd yn ogystal â'r angen am gymorth staff.'

'Byddai cyllid ac adnoddau wedi'u neilltuo a gwell eglurder o ran y disgwyliadau ar gyfer BGCau o'i gymharu â phrosiectau cydweithio eraill yn gwella effaith.'

'Mae diffyg adnoddau ariannol uniongyrchol yn atal rhai camau gweithredu rhag cael eu cyflawni – mae'r amser a'r ymdrech sy'n ofynnol i edrych ar gyllidebau cyfunol/a rennir yn anghymesur ag unrhyw lwyddiant. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod rhai o'r ffrydiau ariannu yn cael eu cyfeirio at BGCau – y Gronfa Gofal Integredig, cronfeydd trawsnewid ac ati. Byddai hyn yn helpu i gydnabod rôl y BGC ac yn cyflymu'r broses o newid ac ailgyflunio gwasanaethau.'

'Dros y tair blynedd ddiwethaf, mae'r awdurdod lleol wedi dyrannu adnoddau sylweddol i sicrhau bod y BGC yn gweithredu'n effeithiol. Mae hyn yn faich sylweddol nad yw'n gynaliadwy yn y tymor hir.'

'Nid yw'r BGCau yn cael unrhyw gyllid uniongyrchol, ac mae hwn yn ffactor cyfyngol. Mae capasiti a galluoedd pob partner yn amrywio felly mae pob partner yn cyfrannu mewn ffyrdd gwahanol iawn. Yn anochel, y partneriaid hynny sydd â'r ysgwyddau lletaf sy'n ysgwyddo'r llwyth trymaf sy'n broblem ar adeg o gynta pan fo pob sefydliad o dan bwysau ariannol ac yn ei chael yn anodd ymdopi ag adnoddau cyfyngedig.'

'Mae'r prif rwystrau yn ymwneud ag adnoddau a chapasiti ar draws sefydliadau partner: diffyg cyllideb adnoddau sydd wedi'i neilltuo i bartneriaeth y BGC; llai o gapasiti ar draws uwch reolwyr yn y sector cyhoeddus yn dilyn 6 mlynedd o gynta; a diffyg cyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru i gyflawni gofynion y DLICD, yn enwedig o'i gymharu â'r hyn a oedd ar gael i gyflawni'r DdGCALI.'

Rhan 2

Ni chreffir yn gyson ar BGCau ac nid ydynt yn cael eu dwyn i gyfrif yn gyson ychwaith

- 2.1 Mae'r Ddeddf yn nodi mai cynghorau lleol sy'n gyfrifol am fynd ati'n ffurfiol i oruchwylio a chraffu ar BGCau, ac yn arbennig: darparu lle cefnogol ar gyfer myfyrio a hunanddadansoddi; gwell atebolrwydd democrataidd a thryloywder; ffocws cryfach ar wella bywydau dinasyddion lleol; a thrawsnewid seiliedig ar le trwy ymgysylltu'n fwy manwl â'r cyhoedd. Caiff tair prif rôl pwyllgorau trosolwg a chraffu eu nodi yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru ac fe'u diffinnir fel a ganlyn:
- a adolygu trefniadau llywodraethu'r BGCau;
 - b gweithredu fel ymgylgoreion statudol ar yr asesiad llesiant a'r Cynllun Llesiant Lleol; ac
 - c monitro'r cynnydd a wnaed gan BGCau o ran rhoi'r Cynllun Llesiant Lleol ar waith ac ymgysylltu â chylch cynllunio BGCau.
- 2.2 Er mwyn sicrhau atebolrwydd democrataidd, rhaid i gynghorau ddynodi pwyllgor craffu i adolygu trefniadau llywodraethu'r BGC yn ogystal ag adolygu neu graffu ar y penderfyniadau a wnaed, neu gamau gweithredu a gyflawnwyd gan y BGC, a llunio adroddiadau neu argymhellion ar gyfer y Bwrdd ynglŷn â'i swyddogaethau neu ei drefniadau llywodraethu. Cyfrifoldeb pob Cyngor yw penderfynu ar ffurf y trefniadau craffu hyn. Er enghraifft, gellir defnyddio pwerau deddfwriaethol presennol i sefydlu trefniadau ar y cyd, fel 'cyfethol' pobl nad ydynt yn aelodau o'r awdurdod i eistedd ar y pwyllgor, a lle y bo'n briodol penodi cydbwyllgorau ar draws mwy nag un ardal awdurdod lleol. Gall y pwyllgor ei gwneud yn ofynnol i unrhyw aelod statudol o'r Bwrdd roi tystiolaeth, ond dim ond mewn perthynas ag arfer swyddogaethau ar y cyd a roddwyd iddynt fel aelod statudol. Mae hyn yn cynnwys unrhyw unigolyn sydd wedi derbyn gwahoddiad i gymryd rhan yng ngweithgarwch y Bwrdd.
- 2.3 Gwelsom fod cynghorau yn amrywio'n fawr o ran y ffordd y maent wedi cyflunio eu swyddogaethau craffu ar gyfer y BGC. Mae gan bump ohonynt bwyllgor craffu penodol ar gyfer y BGC, mae pump yn cynnwys trosolwg o fewn cylch gwaith pwyllgor craffu partneriaeth, ac mae eraill wedi sefydlu llinellau adrodd trwy bwyllgorau craffu polisi ac adnoddau. Abertawe sydd â'r pwyllgor craffu mwyaf a wahoddodd 32 o bobl i bob cyfarfod ar gyfartaledd yn 2018 a 2019. Fodd bynnag, nid yw un Cyngor wedi dynodi na chreu pwyllgor craffu, nad yw wedi cwrdd eto. Yn aml, mae gan gynghorau sydd wedi integreiddio gwaith craffu ar y BGC gyda chyfrifoldebau eraill bwyllgorau â chylchoedd gwaith eang iawn ac nid oes gan gynghorwyr ddigon o gapasiti i ystyried popeth y mae angen iddynt ei ystyried. O ganlyniad, gall gwaith y BGC gael blaenoriaeth isel.

- 2.4 Nid yw amseroedd ac amlder cyfarfodydd yn helpu pwyllgorau craffu i fonitro'r cynnydd gan BGCau o ran rhoi'r Cynllun Llesiant ar waith. Er enghraifft, nid yw'r rhan fwyaf o bwyllgorau craffu yn amserlennu eu cyfarfod fel eu bod yn adlewyrchu cylch cyfarfodydd y BGC. Mae amlder cyfarfodydd pwyllgorau craffu cynghorau'n amrywio'n eang hefyd, sy'n adlewyrchu pa un a yw'r gorchwyl trosolwg wedi'i roi i bwyllgor presennol ynteu i bwyllgor penodol sy'n canolbwyntio ar y BGC yn unig. O ganlyniad, mae rhai pwyllgorau craffu yn cyfarfod yn fisol, ac eraill yn llai aml.
- 2.5 Canfu ein hadolygiad o bapurau, agendâu ac adroddiadau pwyllgorau craffu cynghorau fod nifer o bwyllgorau yn canolbwyntio ar weinyddu, strwythurau a gweithdrefnau mewnol a dim digon ar ddarparu mewnwelediad neu her i BGCau. Gwelsom dystiolaeth yr ymgynghorir â'r rhan fwyaf o bwyllgorau craffu, ond nid pob un, ynghylch asesiad llesiant a Chynllun Llesiant Lleol y BGCau, ond nid yw bob amser yn glir pa effaith y mae eu gwaith craffu wedi'i chael. Mae rhai pwyllgorau craffu yn syml yn nodi eu bod wedi cael y Cynllun Llesiant Lleol gyda'r cofnodion yn nodi dim sylw na her, neu ychydig iawn o hynny.
- 2.6 Gyda golwg ar fonitro'r cynnydd gan BGCau o ran rhoi'r Cynllun Llesiant ar waith ac ymgysylltiad â chylch cynllunio'r BGC, canfuom wahaniaethau mawr ym mherfformiad pwyllgorau craffu. Ceir dystiolaeth dda bod rhai pwyllgorau craffu yn herio gwaith BGCau yn effeithiol. Er enghraifft, gwaith Pwyllgor Craffu Adolygu Polisi a Pherfformiad Cyngor Caerdydd wrth ystyried Adroddiad Llesiant y BGC 2017-18¹⁵. Yn yr un modd, mae Caerffili yn darparu adroddiadau ar berfformiad y BGC i Aelodau cyn cyfarfodydd craffu er mwyn helpu'r aelodau i bennu eu trywyddion ymholi a sicrhau bod y swyddogion cywir o bartneriaid y BGC yn mynychu cyfarfodydd i ateb y cwestiynau hyn. Hefyd, mae trafodaethau mewn rhag-gyfarfodydd yn galluogi swyddogion i gyflwyno cwestiynau o dan themâu er mwyn tynhau ffocws gwaith craffu.

¹⁵ <http://cardiff.moderngov.co.uk/documents/s25545/Minutes%20Public%20Pack%2003102018%20Policy%20Review%20and%20Performance%20Scrutiny%20Committee.pdf>

- 2.7 Fodd bynnag, nid yw'r enghreifftiau cadarnhaol hyn yn gyffredin i bawb, a chanfuom ddiffygion sylweddol yn y ffordd y mae rhai pwyllgorau craffu yn adolygu ac yn craffu ar y penderfyniadau a wnaed a'r camau gweithredu a gyflawnwyd gan BGCau. Er enghraifft, mae adroddiadau diweddariadau am waith y BGC yn syml yn cael eu nodi gan rai pwyllgorau craffu, tra nad yw pwyllgorau eraill yn tracio nifer yr argymhellion y maent yn eu gwneud i'r BGC weithredu arnynt, trafodaethau am y rheiny, pa un a ydynt wedi'u cyflawni ai peidio, na'u heffaith. Gall papurau a chofnodion pwyllgorau craffu fod yn llawn jargon a thalfyriadau hefyd sy'n gallu ei gwneud hi'n anodd i gynghorwyr archwilio perfformiad, pwynt a nodwyd gan Bwyllgor Cydgysylltu Trosolwg a Chraffu Ceredigion¹⁶. Mae hyn yn ei gwneud yn anodd i'r cynghorau ddangos sut y maent yn cyflawni'r disgwyliadau yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru.
- 2.8 O'r cynghorau a oedd yn cyhoeddi adroddiadau craffu blynyddol, ychydig o sylwebaeth a welsom ar eu cyfrifoldebau i graffu ar drefniadau llywodraethu BGCau a pha un a yw'r systemau presennol yn effeithiol neu a oes angen iddynt newid. Yn gyffredinol, nid yw Amodau Gorchwyl BGCau yn cael eu hadolygu gan bwyllgorau craffu. Mae hyn yn bwysig oherwydd gall gwaith llywodraethu'r BGCau esblygu dros amser a gall blaenoriaethau newid.
- 2.9 Er bod rhai pwyllgorau craffu ar BGCau yn rhoi anogaeth ar gyfer presenoldeb ehangach mewn cyfarfodydd gallai hyn fod yn fwy cynhwysol er mwyn sicrhau bod rhanddeiliaid a dinasyddion yn cael y cyfle i ddwyn eu BGC i gyfrif. Caiff pob pwyllgor craffu ar BGC ei gadeirio gan gynghorydd, mae aelodaeth pwyllgorau yn cynnwys cynghorwyr lleol yn bennaf ac nid oes llawer o aelodau cyfetholedig o blith partneriaid BGCau. O ganlyniad, mae gwaith y pwyllgorau yn diweddu â ffocws trwm ar y cyngor. Nid yw llawer o'r BGCau yn agored i'r cyhoedd, a chanfuom mai dim ond un BGC – Abertawe – sy'n rhoi anogaeth i gynnwys y cyhoedd ac ymgysylltu â hwy yng nghyfarfodydd y BGC trwy ei 'amser holi ac ateb' cyhoeddus. Hefyd, roedd Caerdydd ac Abertawe yn trafod cwestiynau a gyflwynwyd gan y cyhoedd. Mae Cwm Taf a Chaerdydd yn hysbysebu cyfarfodydd y BGC a'r pwyllgor craffu yn y wasg leol ac ar y cyfryngau cymdeithasol ac mae gan nifer o BGCau eraill wefannau pwrpasol ar gyfer y cyhoedd gydag ystod dda o wybodaeth ddefnyddiol a hygyrch, a'r goreuon o blith y rhain yn ein tyb ni yw Cwm Taf a Blaenau Gwent. Mae gwefannau â deunyddiau o ansawdd da'n ei gwneud yn hawdd i'r cyhoedd fod â gwybodaeth well am waith y BGC a chael eu cynnwys yn well ynddo. Er gwaethaf yr enghreifftiau cadarnhaol hyn, mae mwy i BGCau a chyrrff cyhoeddus ei wneud i sicrhau bod trosolwg effeithiol ar waith y Byrddau.

16 http://www.ceredigion.gov.uk/cpdl/CeredigionStrategicPartnerships_Public/10.8%20Scrutiny%20Feedback%2030.11.2017.pdf

Rhan 3

Er bod cyrff cyhoeddus yn gwerthfawrogi BGCau, nid oes cytundeb ynglŷn â sut y dylai eu rôl esblygu

- 3.1 Nid oes un model na model cywir ar gyfer y ffordd y dylai BGCau gael eu trefnu ac y dylent weithio. Swm ei aelodau yw pob BGC a bydd yn adlewyrchu'r cyd-destun lleol, anghenion ei ardaloedd a'r blaenoriaethau gweithredu y cytunwyd arnynt. Ers sefydlu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn 2016, mae cryn dipyn o ffocws eu gwaith cynnar wedi bod ar gwblhau'r asesiad llesiant, mabwysiadu'r Cynllun Llesiant Lleol a sefydlu trefniadau llywodraethu a gweithredu rhwng partneriaid. Mae'r rhan fwyaf o BGCau bellach wedi gyrraedd adeg dyngedfennol, pan fo'r trefniadau hyn wedi hen ymsefydlu a hwythau'n troi eu sylw at gyflawni'r deilliannau y maent wedi'u nodi. Mae'n amserol, felly, bod BGCau yn oedi i ystyried eu rôl a sut y gallant sicrhau bod eu gwaith yn cynnwys digon o ffocws ar gyflawni amcanion y Ddeddf.

Mae partneriaid yn cefnogi parhad BGCau, ond mae ganddynt farn gymysg ynglŷn â beth ddylai eu rôl fod yn y dyfodol

- 3.2 Dywedodd bron pob un o'r partneriaid a ymatebodd i'n galwad am dystiolaeth mai BGCau yw'r cyfrwng cywir i wireddu uchelgeisiau'r Ddeddf, ond roeddent hefyd yn cydnabod mai dim ond rhan o'r ateb ydynt. Er bod y rhan fwyaf o bartneriaid yn nodi mai dim ond os caniateir amser a lle iddynt ddatblygu y bydd BGCau yn cael effaith, fe wnaeth llawer o'r rhai a ymatebodd i'n galwad am dystiolaeth amlygu bod angen i strwythurau newid hefyd i'w cynorthwyo i ffynnu. Roedd cynigion yn cynnwys mwy o hyblygrwydd i alluogi BGCau i weithredu heb ganllawiau rhy ragnodol, archwilio trefniadau gweithio rhanbarthol a mwy o eglurder ynghylch rolau a chysylltiadau rhwng BGCau a Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol.

'Ni fyddwn i am weld newid llwyr yn cael ei gyflwyno eto. Bu gennym Bartneriaethau Cynllunio Cymunedol ac Arweinyddiaeth a Chynllun Cymunedol; wedyn y Bwrdd Gwasanaethau Lleol a'r Cynllun Integredig Sengl, ac yn awr mae gennym Fwrdd Gwasanaethau Lleol a Chynllun Llesiant. Ni allwn barhau i wneud mân newidiadau arwynebol, newid enw partneriaethau, a disgwyl gweld newid er gwell. Rwy'n credu bod y rhan fwyaf o bobl wedi cael llond bol ar y cylch 5 mlynedd o newid partneriaeth, asesiadau newydd, cynlluniau newydd ac yna 'newid llwyr' cyn bod unrhyw beth wedi cael cyfle i wreiddio a darparu trawsnewid a gwelliant go iawn. Yn ôl Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol mae angen i ni gynllunio ar gyfer y tymor hir – i wneud hynny, mae arnom angen ymrwymiad hirdymor i BGCau, hyd yn oed os yw elfen o'r gwaith yn newid i fod ar sylfaen ranbarthol.' – Ymateb i'n galwad am dystiolaeth.

- 3.3 Mae aelodau BGCau yn aml yn mynychu partneriaethau niferus ac fe wnaeth ymatebwyr i'n Galwad am Dystiolaeth nodi anawsterau o ran cysoni'r holl flaenoriaethau, a bod gwaith eu sefydliad yn aml yn bell i ffwrdd a heb fod yn ganolog i gyflawni'r amcanion llesiant na'r Cynllun Llesiant Lleol. Gall hyn fod yn arbennig o anodd i awdurdodau tân ac achub sy'n cwmpasu rhwng un a naw BGC; a'r heddlu sy'n gweithredu ar draws pedwar a chwe BGC. Er enghraifft, fe wnaeth un ymatebydd i'n galwad am dystiolaeth nodi bod 'gan BGCau Abertawe a CNPT gynlluniau llesiant tebyg iawn ac eto bod y rhain yn cael eu datblygu ochr yn ochr yn hytrach nag mewn ffordd gydgysylltiedig a chydweithredol sy'n anwybyddu ffiniau awdurdodau lleol. Mae hon yn broblem benodol i bartneriaid sy'n cwmpasu ardaloedd mwy nag un BGC – mae'n dyblygu gwaith (presenoldeb mewn cyfarfodydd niferus i drafod yr un materion yn ardaloedd gwahanol ALLau), mae'n golygu colli cyfleoedd ar gyfer mwy o gydweithio'. O ganlyniad, mae cyrff sy'n gweithio ar draws rhanbarth yn ei chael yn anodd darparu adnoddau ar gyfer pob un o gyfarfodydd y BGC, pob is-grŵp a phob cyfarfod craffu gan y cyngor.
- 3.4 Yn yr un modd mae aelodau BGCau yn ei chael yn her ymateb i weithgarwch partneriaethau dan wahanol ddarnau o ddeddfwriaeth a chysoni'r gweithgarwch hwnnw. Yn ogystal â gorfod creu BGCau, mae hefyd yn ofynnol iddynt ffurfio byrddau partneriaeth rhanbarthol dan y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant a threfniadau darparu rhanbarthol dan ddeddfwriaeth ddiweddar ar Drais yn Erbyn Menywod. Mae lleihau cymhlethdod trefniadau llywodraethu gwasanaethau cyhoeddus wedi bod yn un o nodau llywodraeth Cymru, llywodraeth leol a phartneriaid eraill sy'n darparu gwasanaethau cyhoeddus ers tro byd, a hwythau'n nodi bod y diffyg aliniad rhwng partneriaethau sy'n parhau i weithredu ar ffiniau daearyddol gwahanol yn gallu gwanhau effaith, rhoi pwysau ar gapasiti a chynyddu cymhlethdod. Heb os nac oni bai, gall partneriaethau helpu i ysgogi trawsnewid, ond nid yw'r model rhagnodol o'r brig i lawr a ffafriwyd hyd yma, ynghyd â gwahanol bwysleisiau mewn gwahanol ddeddfwriaeth a chanllawiau, wastad wedi helpu Cyrff Cyhoeddus i gyflawni ar lawr gwlad.

- 3.5 Nid yw hyn yn unigryw i BGCau ac mae'n adleisio'r canfyddiadau yn adolygiad diweddar yr Archwilydd Cyffredinol o'r Gronfa Gofal Integredig a gwaith byrddau partneriaeth rhanbarthol¹⁷. Er enghraifft, mae byrddau partneriaeth rhanbarthol yn gweithredu ar ffiniau byrddau iechyd, tra bo eraill fel y mwyafrif o BGCau yn gweithredu ar sail ôl troed awdurdod lleol. Fe wnaeth nifer o ymatebwyr amlygu hefyd, yn wahanol i fyrddau partneriaeth rhanbarthol, nad oes adnoddau'n cael eu dyrannu i BGCau i'w gwario'n uniongyrchol. Mae hyn yn achosi i rai partneriaid mewn BGCau ddewis blaenoriaethu gwaith byrddau partneriaethau rhanbarthol uwchlaw BGCau am bod y cyntaf o'r rhain yn gwneud penderfyniadau ynglŷn â ble i fuddsoddi a gwario arian a'r ail yn peidio â gwneud hynny.
- 3.6 Fodd bynnag, o gofio'r gwendidau a nodwyd yn yr adrannau cynharach o'r adroddiad hwn ar annigonolrwydd trefniadau atebolrwydd a throsolwg, y diffyg adroddiadau cyhoeddus a dyblygu gweithgarwch BGCau â phartneriaethau eraill, mae risgiau'n gysylltiedig â dyrannu adnoddau i BGCau eu rheoli. Er mwyn i BGCau ddechrau rheoli a gwario arian bydd yn ofynnol gwneud newidiadau a gwelliannau i'r modd y mae BGCau yn gweithio; sut y maent yn adrodd yn gyhoeddus; sut y creffir arnynt ac y cânt eu dwyn i gyfrif; a disgwyliadau eglur o ran sut y dylent reoli cyllidebau a gwariant BGCau.
- 3.7 Nid yw'n syndod bod llawer o'r rhai yr ydym ni wedi siarad gyda hwy ac a ymatebodd i'n galwad am dystiolaeth wedi amlygu'r amgylchedd presennol yn llawn partneriaethau amlweddog fel rhwystr posibl i welliant am bod adnoddau a chapasiti'n cael eu gorestyn. Yn aml iawn, yr un unigolion yw'r rhai y disgwylir iddynt gyfrannu at BGCau a byrddau partneriaeth rhanbarthol a'u mynychu, gan roi pwysau sylweddol ar eu hamser a'u hadnoddau. Er enghraifft, nododd un ymatebydd i'n galwad am dystiolaeth fod 'y dirwedd partneriaethau bellach yn gymhleth braidd mae'r BGC wedi'i chael yn her dod o hyd i faes lle gall ychwanegu gwerth a pheidio â dyblygu meysydd eraill'. Fe wnaeth ymatebydd arall amlygu bod 'y capasiti i wasanaethau trefniadau partneriaeth BGC a BPRh yn broblem. Byddai trefniant partneriaeth sengl yn helpu i leihau dyblygu, sicrhau cymorth digonol gan swyddogion a darparu eglurder o ran llywodraethu ac atebolrwydd.'

17 <http://www.audit.wales/cy/system/files/publications/y-gronfa-gofal-integredig-adroddiad-cym.pdf>

- 3.8 Yn olaf, amlygodd un ymatebydd fod ‘y berthynas rhwng BGCau, BPRhau a chyrrff eraill (Y Fargen Ddinesig, BCAau) yn ddryslyd iawn ac yn creu tirwedd anniben. Mae’n anodd i weithwyr proffesiynol ei deall – heb sôn am y cyhoedd yr ydym i fod i’w gwasanaethu. Mae cylchoedd sydd mewn cystadleuaeth â’i gilydd – mae’r rhan fwyaf o sefydliadau’r sector cyhoeddus yn cael eu cyllido’n flynyddol; mae tymhorau gwleidyddol yn para 4/5 mlynedd ac eto mae BGCau yn ceisio datblygu datrysiadau ar gyfer y genhedlaeth nesaf – mae’r ffactorau hyn yn milwrio yn erbyn ei gilydd.’
- 3.9 Serch hynny, cymysg yw’r farn pan ystyrir a ddylai BGCau weithredu ar olion traed lleol ynteu rhanbarthol a pha un a ddylent uno â phartneriaethau eraill. Er bod tensiynau’n gynhenid yn y strwythurau presennol, mae heriau’n gysylltiedig â cheisio eu newid hefyd. Er bod partneriaethau mwy’n cynnig darbodion maint, gallant hefyd ddod yn bell i ffwrdd gan symud cyfrifoldeb am wneud penderfyniadau a’r drefn flaenoriaethu yn bellach oddi wrth gymunedau. Mae Llywodraeth Cymru yn glir hefyd nad yw pob strwythur partneriaeth yn gwneud yr un gwaith. Mae a wnelo rhai â rheoli achosion neu gyflawni strategol ar draws gwasanaethau ar draws gwasanaethau tra bo eraill yn canolbwyntio ar ddatblygu safbwynt strategol cyffredin ac nid yw wastad yn bosibl, nac yn ddymunol, dod â’r rhain ynghyd.
- 3.10 Yn ogystal â BGCau, mae Llywodraeth Cymru¹⁸ wedi adnabod 23 o brif grwpiau partneriaeth eraill, sydd wedi’u halinio’n fras â’r themâu canlynol:
- a Yr economi a sgiliau – 3
 - b Iechyd a gofal cymdeithasol – 4
 - c Cyfiawnder troseddol a chyfiawnder cymdeithasol – 8
 - ch Plant a phobl ifanc – 3
 - d Tai – 4
 - dd Arall – 1

18 Papur 3 (Atodiad A), Gweithgor ar Lywodraeth Leol, Cyfarfod 25 Ionawr 2019.

- 3.11 Er bod y rhan fwyaf o'r rhain yn deillio o ofynion cenedlaethol, neu'n cael eu hysgogi ganddynt, mae'r cyfrifoldeb am benderfynu sut y cânt eu trefnu, eu rheoli a sut y maent yn gweithio'n cael ei adael i gyrff cyhoeddus i raddau helaeth, gan gydnabod nad oes un ffordd na ffordd gywir i bartneriaethau eu trefnu eu hunain. Ac er bod rhai byrddau wedi sicrhau bod cyfrifoldebau gwahanol fyrddau rhanbarthol a lleol wedi'u diffinio'n glir ac yn ceisio sicrhau cyn lleied â phosibl o ddyblygu, nid yw hyn yn batrwm cyffredin. Hyd yn oed lle ceir cyfleoedd i liflinio gwaith y BGC a chyflawni rhwymedigaethau o ran cynlluniau a strategaethau eraill trwy'r Cynllun Llesiant Lleol, canfuom nad yw BGCau yn eu cymryd o anghenraid.
- 3.12 Er enghraifft, er bod y rhan fwyaf o gynghorau'n cyflawni eu swyddogaethau cynllunio cymunedol a'u blaenoriaethau ar gyfer tlodi plant trwy eu BGCau, a bod eraill wedi cymryd y cyfle i integreiddio'u partneriaethau diogelwch cymunedol yn un o is-grwpiau'r BGC (Pen-y-bont ar Ogwr ac Abertawe, er enghraifft), mae'r cynnydd mewn meysydd eraill wedi bod yn gyfyngedig. Mae strategaethau sy'n ymwneud â Thrais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol wedi cael eu rhanbartholi gan fwyaf ac nid ydynt yn cael eu cyflawni trwy'r Cynllun Llesiant Lleol.
- 3.13 Heb os nac oni bai, mae'r rhai yr ydym ni wedi siarad gyda hwy ac a ymatebodd i'n galwad am dystiolaeth yn gwerthfawrogi gwaith BGCau, ond ceir safbwyntiau gwahanol iawn ynglŷn â sut y dylent esblygu. Fel a nodir uchod, mae rhai'n ffafrio llai o Fyrddau a'r rheiny'n gweithredu ar draws ardaloedd rhanbarthol ehangach tra bo eraill yn gwerthfawrogi trefn lle mae BGCau yn adlewyrchu olion traed awdurdodau lleol ac wedi'u cysylltu'n agosach â chymunedau. Fe hoffai eraill weld BGCau a byrddau partneriaeth rhanbarthol yn cael eu huno i sicrhau llai o ddyblygu, yn anad dim o ran presenoldeb, ond hefyd er mwyn cydgysylltu gwaith ar flaenoriaethau tebyg mewn modd gwell. Mae'n amlwg nad oes un model ar gyfer gweithio mewn partneriaeth a bod angen i bob partneriaeth adlewyrchu'r amgylchiadau, y blaenoriaethau a'r cyd-destun lleol. A'r BGCau eu hunain sydd yn y sefyllfa orau i benderfynu pryd, ble a sut y maent yn dymuno cydweithio, ac mae'r Ddeddf wedi'i bwriadu i sicrhau bod ganddynt yr hyblygrwydd i wneud hynny.

3.14 Fodd bynnag, o ystyried y galwadau ar gyrrff cyhoeddus i gynnal cymaint o fforymau partneriaeth, mae achos amlwg dros resymoli'r trefniadau presennol i ryddhau capasiti a sicrhau llai o ddyblygu. A dylai'r adolygiad cyfredol a gomisiynwyd gan y 'Gweithgor ar Lywodraeth Leol' i fapio partneriaethau strategol¹⁹ a gwneud argymhellion ar gyfer rhesymoli fynd i'r afael â hyn. I gynorthwyo'r broses, yng ngweddill yr adran hon rydym yn ystyried sut y mae partneriaethau tebyg yn gweithredu yn yr Alban a Lloegr ac yn amlygu gwahaniaethau amlwg o'i gymharu â Chymru.

Mae BGCau yn debyg ar y cyfan i Bartneriaethau Cynllunio Cymunedol yn yr Alban, ond mae partneriaid yn yr Alban yn cyflawni prosiectau ac yn cydgysylltu rhaglenni cyllido hefyd

3.15 Mae'r dull yng Nghymru'n debyg i'r system Cynllunio Cymunedol²⁰ yn yr Alban. Cynllunio cymunedol yw'r broses a ddefnyddir gan gynghorau a chyrrff cyhoeddus eraill i gydweithio, gyda chymunedau lleol, busnesau a grwpiau gwirfoddol, i gynllunio a darparu gwasanaethau gwell a gwella bywydau pobl sy'n byw yn yr Alban. [Deddf Llywodraeth Leol yn yr Alban 2003](#) sy'n darparu'r sail statudol ar gyfer cynllunio cymunedol. Arweinir gwaith cynllunio cymunedol gan Bartneriaethau Cynllunio Cymunedol (CPP). Mae 32 CPP, sy'n gwasanaethu ardal pob cyngor, ac sy'n cwnwys cynrychiolwyr o'r canlynol:

- a **y cyngor:** Mae dyletswydd arno i 'gychwyn, hwyluso a chynnal' cynllunio cymunedol. Mae felly'n gyfrifol am gymryd y camau sy'n angenrheidiol i sicrhau bod cynllunio cymunedol yn digwydd.
- b **partneriaid statudol:** byrddau'r GIG, Scottish Enterprise, Highlands and Islands Enterprise, Police Scotland, Gwasanaeth Tân ac Achub yr Alban a phartneriaethau trafndiaeth rhanbarthol.
- c **partneriaid eraill:** Mae'r rhain yn cwnwys cyrrff cyhoeddus eraill, sefydliadau addysg bellach ac uwch, grwpiau gwirfoddol, grwpiau cymunedol a sefydliadau busnes.

19 <https://www.wlga.wales/review-of-strategic-partnerships-june-2019>

20 Mae'r model Cynllunio Cymunedol wedi bod yn ei le am nifer o flynyddoedd ac fe'i diweddarwyd yn fwyaf diweddar â [Deddf Grymuso Cymunedol \(Yr Alban\) 2015](#).

- 3.16 Yn wahanol i BGCau, mae Partneriaethau Cynllunio Cymunedol yn canolbwyntio ar gyflawni prosiectau yn enwedig ar lefel gymunedol. Gall y gwaith hwn gynnwys rheoli a chynorthwyo gyda phrosesau trosglwyddo asedau i grwpiau cymunedol, gweithio gyda chymunedau i feithrin capasiti ac adnabod datrysiadau a hefyd buddsoddi mewn seilwaith a phrosiectau. Er enghraifft, y dull o gynnwys cymunedau yn y gwaith o adnabod a chynllunio ymatebion yn Glasgow²¹. Mae hefyd yn ofynnol i Bartneriaethau Cynllunio Cymunedol ystyried yn benodol sut y gallant helpu i gyfrannu at leihau tlodi a rhaid iddynt hefyd asesu effaith eu dewisiadau polisi ar bobl â nodweddion gwarchoddedig. Yn bwysig, rhaid i Bartneriaethau Cynllunio Cymunedol nodi pa arian cyhoeddus sy'n cael ei wario'n lleol a mynd ati i geisio cyfleoedd i leihau dyblygu, cynnig ar y cyd am gyllid allanol a chyfuno adnoddau.
- 3.17 Mae Partneriaethau Cynllunio Cymunedol hefyd wedi gweithredu fel y corff cydgysylltu ar gyfer rhaglenni cyllido cenedlaethol; er enghraifft Cronfa Newid y Blynnyddoedd Cynnar a sefydlwyd yn 2011 fel cronfa bartneriaeth rhwng Llywodraeth yr Alban, llywodraeth leol a'r GIG gyda chyfanswm buddsoddiad o £274.25 miliwn. Partneriaethau Cynllunio Cymunedol sy'n darparu trosolwg ar gyfer y rhaglen hon ac yn ei chydgysylltu²². O ganlyniad, mae cynlluniau Partneriaethau Cynllunio Cymunedol, sydd â graddfa amser 10 mlynedd, yn canolbwyntio ar gyflawni gweithredol yn ogystal â phennu'r cyfeiriad strategol cyffredinol ar gyfer ardal. Felly ceir rhai gwahaniaethau pwysig rhwng Partneriaethau Cynllunio Cymunedol a BGCau, sef bod y cyntaf o'r rhain yn cydweithio'n agosach gyda'r sector busnes, bod ganddynt drosolwg ar gyllid a'u bod yn rhoi cymorth i gyflawni prosiectau cymunedol. Mae hyn yn wahanol iawn i BGCau.

21 <https://www.glasgowcpp.org.uk/index.aspx?articleid=19222>

22 <https://www.gov.scot/publications/summary-community-planning-partnerships-cpps-early-years-change-fund-returns-9781786524355/pages/1/>

Cyfrifoldeb pob cyngor yw penderfynu ar waith partneriaeth strategol yn Lloegr ac mae hyn wedi arwain at ddulliau gwahanol iawn

3.18 Mae'r dull yng Nghymru a'r Alban, fodd bynnag, yn wahanol iawn i Loegr. Yn gynyddol, mae cynghorau yn Lloegr yn dewis peidio â bod â fforwm partneriaeth strategol lleol, sy'n rhannol yn adlewyrchu llai o gyfarwyddyd canolog, cyni a chost gwasanaethu a chynnal y fforymau hyn, ond hefyd oherwydd yr anawsterau o ran meintioli effaith a cyflymder prosesau penderfynu. O'n hymchwil ni canfuom fod y dulliau yn Lloegr yn tueddu i ganolbwyntio ar un flaenoriaeth allweddol – dysgu a sgiliau, twf economaidd, atal tlodi, neu gyflawni digidol. A chan nad oes unrhyw ddulliau na gofynion a orchmynnir yn ganolog, cyfrifoldeb cyrff cyhoeddus yw penderfynu sut y maent yn ymateb, sydd wedi arwain at ddulliau gwahanol iawn gydag ychydig o gysondeb rhwng rhanbarthau. Er enghraifft:

- a mae Fforwm Partneriaeth Swydd Derby²³ yn un o'r ychydig bartneriaethau strategol lleol sy'n weddill yn Lloegr ac mae'n canolbwyntio'n bennaf ar atal tlodi mewn ardaloedd gwledig. Mae'r Fforwm yn dod â thros 60 o sefydliadau o'r sectorau cyhoeddus, preifat, gwirfoddol a chymunedol ynghyd i gydweithio i wella ansawdd bywyd ar gyfer pobl Swydd Derby. Mae Partneriaeth Swydd Derby yn integreiddio saith partneriaeth strategol arall ac yn rhedeg arsyllfa ddata. Mae Fforwm Partneriaeth Swydd Derby wrthi'n cynnal adolygiad sylfaenol o'i drefniadau llywodraethu i ailbennu ffocws ei flaenoriaethau ar lai o bethau lle ceir bylchau yn y ddarpariaeth lle mae gwasanaethau confensiynol yn y cwestiwn ac i integreiddio ymdrechion ymhellach, er enghraifft mewn gwaith atal ym maes diogelwch ieuencid.
- b mae Growing our City²⁴ gan Gyngor Dinas Newcastle yn canolbwyntio ar ddenu ac ysgogi buddsoddiadau yn y ddinas i dyfu'r economi a chreu Newcastle fwy cynaliadwy. Yn allweddol i hyn mae'r rhaglen waith sy'n cael ei datblygu dan Fargen Ddinesig Newcastle²⁵, sy'n rhoi cymorth i ddatblygu Ardal Ddatblygu Garlam yng nghoridor Newcastle a Gateshead sy'n galluogi'r Cyngor i adfywio canol y ddinas a threchu tlodi. Ochr yn ochr â hyn ceir y gwaith gwyddorau bywyd a gofal iechyd sydd wedi ysgogi buddsoddiadau gwerth mwy nag £1 biliwn a phartneriaeth y Cyngor gyda Legal and General ar safle Helix.

23 <https://www.derbyshirepartnership.gov.uk/home.aspx>

24 <https://www.newcastle.gov.uk/our-city/growing-our-city>

25 https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/406293/Newcastle-City-Deal-Paper.pdf

- c mae Partneriaeth Ar-lein Swydd Essex²⁶ yn canolbwyntio ar un flaenoriaeth allweddol: gwella mynediad digidol, tyfu sgiliau, a sicrhau bod gan yr holl bartneriaid fynediad at y dechnoleg a data integredig gorau. Mae'r bartneriaeth yn gweithredu trwy fodel tanysgrifio ac fe'i harweinir ar y cyd gan Gyngor Swydd Essex ac Essex Police. Mae'r bartneriaeth yn rhannu gwybodaeth, adnoddau a gwasanaethau i ddarparu datrysiadau technoleg, sy'n cefnogi anghenion busnes pob sefydliad partner ac yn lleihau cost eu technoleg. Yn arwyddocaol, mae'r bartneriaeth yn cynnwys rhwydweithiau buddiant, ysgolion a chymunedau gwledig.
 - ch partneriaeth annibynnol yw Southampton Connect, sy'n dod ag uwch gynrychiolwyr y ddinas ynghyd a hwythau'n ceisio mynd i'r afael â'r heriau a'r cyfleoedd allweddol i Southampton ac yn gweithio gyda phartneriaid allweddol y ddinas i wella'r deilliannau i bobl Southampton²⁷. Caiff Southampton Connect ei chadeirio gan Siambwr Fasnach Swydd Hampshire ac mae'n gyfrifol am gyflawni Strategaeth Dinas Southampton sy'n cynnwys nifer o'r nodweddion ar asesiad llesiant. Mae partneriaid yn pwysleisio cyflymder gweithredu a'r gallu i siarad ag un llais fel manteision pendant amlwg. Cysgu ar y stryd yw blaenoriaeth gyfredol y bartneriaeth yn seiliedig ar fudd y cyhoedd a phryderon lleol.
- 3.19 O'n dadansoddiad ni, un o'r gwahaniaethau allweddol rhwng Cymru a Lloegr yw'r rhyddid sydd gan gynghorau Lloegr i bennu eu cyfeiriad a'u diben a rôl y sector preifat i gefnogi gweithgarwch strategol. Gyda llai o arian cyhoeddus ar gael i fuddsoddi mewn gwasanaethau a gweithgarwch adfywio, canfuom fod cynghorau Lloegr yn canolbwyntio ar ddefnyddio'u pwerau'n strategol – yn enwedig cynllunio defnydd tir, Y Pŵer Cymhwysedd Cyffredinol²⁸ (nad yw'n bodoli yng Nghymru ar hyn o bryd) a'r gallu i negodi ailddefnydd o incwm a grëwyd o lacio ardrethi busnes – i roi anogaeth ar gyfer mewnffuddsoddiad sy'n helpu i fynd i'r afael â phroblemau. Mae hyn yn helpu i gynyddu cyflogaeth a thyfu refeniwiau o'r dreth gyngor i'w hailffuddsoddi mewn gwasanaethau cyhoeddus.

26 <http://www.eolp.info/>

27 <https://www.southampton.gov.uk/council-democracy/partnership-working/southampton-connect.aspx>

28 Fe wnaeth *Deddf Lleoliaeth 2011* gyflwyno'r pŵer cymhwysedd cyffredinol yn Lloegr sy'n galluogi awdurdodau lleol i wneud pethau y byddai unigolyn yn eu gwneud yn gyffredinol ond unrhyw le yn y DU neu mewn gwlad arall. Mae'r pŵer hefyd yn caniatáu i awdurdodau wneud pethau at ddiben masnachol neu fel arall, am dâl neu heb dâl a heb yr angen i ddangos y bydd o fudd i'r awdurdod, ei ardal neu ddinasyddion yr ardal. Mae'r pŵer cymhwysedd cyffredinol wedi ehangu'r ystod o wasanaethau y gall awdurdod lleol yn gyfreithlon eu darparu.

- 3.20 Fodd bynnag, am bod y dulliau hyn yn cael eu negodi a'u cytuno gan Lywodraeth y DU fesul achos unigol, nid oes unffurfedd rhwng cynghorau na ffocws craidd ar gyfer gweithredu y mae'r holl gynghorau'n ei flaenoriaethu. Mae cynghorau i bob pwrpas yn cael 'llonydd i fwrw ymlaen' heb rhyw lawer o gymorth, trosolwg na her allanol, sydd o ran ei hanfod yn creu risgiau, yn enwedig pan fo pethau'n mynd o chwith. Mae hyn yn wahanol iawn i bolisi Llywodraeth Leol ar gyfer BGCau, sy'n hybu ymateb 'a arweinir gan y sector cyhoeddus' i fynd i'r afael â heriau. Er bod canllawiau Llywodraeth Cymru yn cyfeirio at y sector preifat a busnesau, nid ydynt yn cael eu hadnabod fel aelodau craidd o BGCau ac nid yw eu rôl a'u cyfraniad hyd yma yng Nghymru mor ganolog i waith BGCau, gydag un neu ddau o eithriadau, sy'n wahanol i Loegr.
- 3.21 Mae rhai o'r dulliau yn Lloegr, ond nid pob un, yn cael eu datblygu dan nawddogaeth Bargeinion Twf a Dinesig²⁹ hefyd. Mae Bargeinion Dinesig yn gweithredu yng Nghymru hefyd a chytundeb ydynt rhwng Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru a dinas neu ranbarth ddinesig. Mae'n rhoi pwerau a rhyddid penodol i'r ddinas a'i hardal gyfagos i gymryd rheolaeth a chyfrifoldeb dros benderfyniadau sy'n effeithio ar eu hardal. Mae Bargeinion Dinesig a Thwf yn canolbwyntio ar ysgogi twf economaidd ledled ardal, ond hefyd ar fynd i'r afael â rhwystrau trwy, er enghraifft, wella cysylltedd trafniadaeth; cynyddu lefelau sgiliau; cynorthwyo pobl i ddod o hyd i waith; cefnogi busnesau; a phenderfynu sut y dylid gwario arian cyhoeddus. Mae Bargeinion Twf yn debyg iawn o ran ei diben ond mae'n llai cyfyngol yn ddaearyddol.

29 Mae Bargeinion Dinesig a Thwf wedi dod yn un o'r prif offer ar gyfer ysgogi gweithgarwch economaidd yn y DU dros y blynyddoedd diwethaf. Mae proses a ddechreuodd gyda'r prif ganolfannau trefol yn Lloegr (y tu allan i Lundain) wedi tyfu i gynnwys y rhan fwyaf o'r canolfannau poblogaeth mawr ledled y DU. O ran eu natur, mae'r bargeinion hyn yn unigryw i'r ardal y maent yn deillio ohoni, ac mae peth wmbredd o amrywiaeth yn eu cwmpas a'u huchelgais.

3.22 Mae dwy Fargen Ddinesig yng Nghymru ar hyn o bryd – Bargaen Ddinesig Prifddinas-Ranbarth Caerdydd³⁰ a Bargaen Ddinesig Bae Abertawe³¹ – a chynigion i ddatblygu Bargaenion Twf yng Nghanolbarth Cymru a Gogledd Cymru. Mae'r awdurdodau lleol sy'n bartneriaid yn y naill a'r llall o'r Bargaenion Dinesig presennol wedi sefydlu trefniadau llywodraethu ar y cyd i oruchwylio'r gwaith o roi'r fargen ar waith. O ystyried potensial Bargaenion Dinesig i gael effaith gadarnhaol ar wella llesiant economaidd mae'n bwysig bod eu gwaith yn canolbwyntio ar sicrhau datblygu cynaliadwy yn gyson â'r Ddeddf, mater allweddol a amlygwyd gan y Comisiynydd gydag arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus mewn gohebiaeth³². Beth bynnag, maent hefyd yn bartneriaeth fawr arall sy'n ychwanegu at ddarlun o gynllunio a chyflawni ar draws y sector cyhoeddus sydd eisoes yn gymhleth.

30 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/508268/Cardiff_Capital_Region_City_Deal.pdf

31 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/611685/Swansea_City_Deal_-_English.pdf

32 <https://futuregenerations.wales/wp-content/uploads/2017/03/20161212-City-deal-FinalEng.pdf>

Atodiadau

Atodiad 1 – methodoleg yr astudiaeth

Atodiad 1 – methodoleg yr adolygiad

Adolygiad o lenyddiaeth

Rydym wedi adolygu ystod eang o ddogfennau a chyfryngau, gan gynnwys:

- tystiolaeth a gyflwynwyd i ymchwiliad Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau Cynulliad Cenedlaethol Cymru mewn perthynas â Byrddau Gwasanaethau Lleol;
- archwilio polisi cenedlaethol, canllawiau statudol a deddfwriaeth a chanllawiau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol;
- archwilio adroddiadau a chofnodion a gwybodaeth ar-lein yr holl BGCau o 2018 a 2019 a sampl o ddogfennaeth gynharach;
- gwirio gwefannau BGCau o safbwynt hygyrchedd ac o safbwynt annog y cyhoedd i gymryd rhan;
- adolygu gwybodaeth ariannol am BGCau;
- cymharu blaenoriaethau cyhoeddus mewn asesiadau llesiant ag amcanion llesiant;
- cofnodi pwy fynychodd cyfarfodydd BGCau ac archwilio amodau gorchwyl yr holl BGCau lle'r oedd y rhain yn bodoli;
- asesu i weld a yw BGCau yn lliflinio'u gweithgarwch trwy integreiddio partneriaethau statudol a chynlluniau/strategaethau eraill;
- ystyried a yw BGCau yn cymryd cyngor gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i ystyriaeth;
- adolygu'r holl gofnodion ac adroddiadau gan bwyllgorau craffu cynghorau ac adolygiadau blynyddol o graffu sy'n ymwneud â BGCau; ac
- ymchwil berthnasol arall a chanllawiau perthnasol eraill gan lywodraeth, cynghorau, CIPFA a chyrrff ymchwil.

Ymchwil gymharol

Fe wnaethom gymharu canllawiau a gwaith partneriaeth strategol yng Nghymru â dulliau yn Lloegr a'r Alban.

Galwad am dystiolaeth

Fe gynhaliom ni alwad am dystiolaeth ar gyfer yr holl aelodau statudol ac aelodau gwadd o BGCau a chawsom ymatebion gan 51 o aelodau o BGCau a oedd yn cynrychioli 19 BGC

Cyfweliadau a grwpiau ffocws

Fe wnaethom gyfweld â chynrychiolwyr o Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, Llywodraeth Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac aelodau o BGCau gan gynnwys swyddogion cynghorau, awdurdodau tân ac achub, heddlu a'r sector gwirfoddol a chydgysylltwyr BGCau. Fe wnaethom gyfweld â swyddogion mewn cynghorau yn Lloegr ac fe wnaethom waith maes yn Newcastle. Fe gynhaliom ni grwpiau ffocws gyda staff Swyddfa Archwilio Cymru sy'n cynnal archwiliadau Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ym mhob un o'r 44 o gyrff cyhoeddus ac sydd wedi arsylwi ar gyfarfodydd craffu.

Wales Audit Office

24 Cathedral Road

Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

We welcome telephone calls in
Welsh and English.

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

Rydym yn croesawu galwadau
ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru